

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

DE BEKRACHTIGING VAN DE UNIVERSELE AUTEURSRECHTCONVENTIE DOOR DE SOVJETUNIE

In februari 1973 kwam het bericht, dat de Sovjetunie was toegetreden tot de Universele Auteursrechtconventie, ook wel Conventie van Genève genoemd. Deze toetreding werd van kracht drie maanden later, op 27 mei 1973¹.

Het was een complete verrassing omdat de Sovjetunie zich steeds zorgvuldig afzijdig had gehouden van elke vorm van internationale bescherming van het auteursrecht. In een vroeger artikel hebben wij er reeds op gewezen, dat deze houding niet was ingegeven door een politieke afwijzing van het auteursrecht als zodanig². Enerzijds mag immers niet uit het oog verloren worden dat alle andere Europese communistische staten (behalve Albanië) de Conventie van Bern bekrachtigd hebben, waarvan het beschermingsniveau nog veel hoger ligt dan dat van de Universele Conventie. Enkele staten (Hongarije, Tsjecho-Slovakije en Yougoslavië) bekrachtigden bovendien ook nog deze laatste conventie. In de meeste van deze staten bestaan auteursverenigingen, die aangesloten zijn bij de « Confédération Internationale des Sociétés d'Auteurs et de Compositeurs » (CISAC) en die wederkerige vertegenwoordigingsovereenkomsten hebben gesloten met hun westerse zusterverenigingen.

Anderzijds kent de Sovjetunie zelf wel degelijk het auteursrecht, maar zij heeft het steeds beperkt tot haar eigen onderdanen. Dat was vroeger trouwens ook de houding van het Tsarenrijk. De Conventie van Bern, die in 1886 werd opgesteld, werd vóór 1917 ook nooit door Rusland bekrachtigd. De Russische overheid, onder welk regime ook, heeft steeds geoordeeld, dat de behoeften van het Russische volk op gebied van kunst en cultuur zo groot waren dat het economisch niet mogelijk was de buitenlandse auteurs voor het gebruik van hun werken te honoreren.

De Franse toneelauteur Alfred Capus bezocht in 1911 het toenmalige St.-Petersburg als voorzitter van de « Société des Auteurs et Compositeurs Dramatiques » en had er een onderhoud met de Minister van Binnenlandse Zaken, Ploehve. Toen hij erop aandrong dat Rusland de Conventie van Bern zou bekrachtigen, antwoordde deze minister van de tsaar dat de behoeften van de volksopvoeding een onoverkomelijke hinderpaal vormden. Rusland wenste niet te betalen voor wat de volksopvoeding ten goede moest komen³.

Voor het vertaalrecht werd door de Russen niet aanvaard. Naar hun opvatting kon een auteur alleen aanspraak maken op auteursrecht, wanneer hij voor zijn eigen volk schreef. Een vertaling nu is voor een ander volk bestemd en de auteur verliest dan zijn recht. De vertaler kan dan echter op zijn beurt op een auteursrecht aanspraak maken, want zijn werk komt zijn volk ten goede. Om die redenen verzette de Doema zich nog in 1909 tegen het erkennen van het vertaalrecht in de Russische auteurswet⁴.

De westerse auteurs hebben zich natuurlijk nooit bij deze stand van zaken neergelegd en hebben steeds getracht de erkenning van hun rechten te bekomen door allerlei middelen, gaande van persoonlijke contacten tot diplomatieke druk. Ook de aan het auteursrecht gewijde westerse tijdschriften bleven steeds belangstelling betonen voor het probleem⁵.

³ Geciteerd in Cl. Masouyé, « Le droit d'auteur en URSS », *R.I.D.A.*, XXIX, 3.

⁴ Cl. Masouyé, *op. et loc. cit.*

⁵ Sedert ons artikel van 1963 en de aldaar geciteerde bijdragen, zie o.m.: S. Levitsky, « La nouvelle loi soviétique sur le droit d'auteur », *R.I.D.A.*, XXXIX-XL, 181; J. Timar, « La convention hongaro-soviétique en matière de droit d'auteur », *Le Droit d'Auteur*, 1968, 68; A. Vaksberg, « La protection des droits des auteurs en Union Soviétique », *R.I.D.A.*, LXVII, 141; A. Vaksberg, « Le droit d'auteur sur les films cinématographiques en Union Soviétique », *R.I.D.A.*, LXXI, 59.

¹ *Bulletin du droit d'auteur*, Unesco, VII, 1, 1973.

² J. Corbet, « Auteursrecht in de Sovjetunie », *R.W.*, 1963-64, 853.

Een keer werd zelfs getracht, de rechten van de vertaalde westerse auteurs door de Russische rechtbanken te laten erkennen, door de verrijking zonder oorzaak van de Russische uitgevers te pleiten. De eis werd echter afgewezen⁶.

Eerlijkheidshalve moet hieraan toegevoegd worden, dat ons sommige gevallen bekend zijn waarin westerse auteurs toch voor het gebruik van hun werk in de USSR vergoed werden. In enkele gevallen werd de auteur verwittigd dat hij over een tegoed kon beschikken op een rekening te Moskou; dat tegoed moest echter ter plaatse verbruikt worden. In andere gevallen hadden betalingen in natura plaats en kregen westerse auteurs een aantal kunstboeken toegezonden, of grammofoonplaten, of reeksen postzegels.

Maar officieel hield de Sovjetunie het been stijf en gaf ze geen gehoor aan herhaalde verzoeken tot aansluiting bij de internationale auteursrechtverdragen.

Een weinig hoop ontstond, toen enkele jaren geleden de Sovjetunie een bilateraal verdrag over het auteursrecht sloot met Hongarije⁷, enkele jaren later gevolgd door een verdrag met Bulgarije⁸. Net zo min als de westerse auteurs werden immers ook de auteurs van de overige communistische staten in de Sovjetunie beschermd. Het leek erop dat de USSR op die weg zou voortgaan, zij het dan zeer traag. Geruchten deden nog de ronde over een bilateraal verdrag met de Verenigde Staten. Vandaar dat nu de plotse toetreding tot de Universele Conventie voor iedereen een volslagen verrassing is geweest.

De eerste verrassing voorbij is men zich dan wel vragen gaan stellen over deze plotse ommekeer in de houding van de USSR. Weliswaar had de Sovjetunie de Conventie van Bern niet bekrachtigd, maar zich beperkt tot toetreding tot de Universele Conventie, waarvan zoals gezegd het beschermingsniveau veel lager ligt. Maar toch betekent dit dat de Sovjetunie op twee punten haar wetgeving moest wijzigen: de beschermingsduur moest ten minste op 25 jaar *post mortem auctoris* gebracht worden en vooral, het zo sterk afgewezen vertaalrecht moest erkend worden, zij het in beperkte mate, aangezien de Universele Conventie op dit punt een systeem van verplichte vergunningen kent⁹.

Dit betekent een zo belangrijke vooruitgang dat in ieder geval de tevredenheid onder de westerse auteurs algemeen was en dat deze stap naar een verdere normalisering van de internationale culturele betrekkingen door iedereen werd toegejuicht. Het werd wel als waarschijnlijk gezien, dat de USSR tot toetreding was

⁶ Zaak erfgenamen Conan Doyle, Opperste Gerechtshof R.S.F.S.R., 17 augustus 1959, *R.I.D.A.*, XXVIII, 172.

⁷ *Le Droit d'Auteur*, 1968, 64.

⁸ *Le Droit d'Auteur*, 1972, 163.

⁹ Deze wijzigingen werden intussen ingevoerd bij Decreet nr. 138 van het Presidium van de Opperste Sovjet van de USSR van 21 februari 1973.

overgegaan met het oog op het scheppen van een gunstige sfeer op de Europese Veiligheidsconferentie die deze zomer te Helsinki bijeenkomt. Verschillende westerse staten hadden immers vroeger te verstaan gegeven dat het auteursrecht een van de punten was, die zij de Russen op de conferentie wilden voorleggen. Maar per slot van rekening telde vooral het resultaat en als de Conferentie van Helsinki reeds op voorhand tot dergelijke resultaten kon leiden dan was dat des te beter.

Ondertussen zijn er echter uit een onverwachte hoek wolken aan de hemel komen opdagen.

Eerst werd er een tekst bekend, verspreid door een *samizdat* (d.i. een soort zelfuitgeverij van non-conformistische schrijvers, die werkt volgens een sneeuwbal- of kettingsysteem. De schrijver geeft enkele kopieën door aan goede vrienden of bekenden, die op hun beurt weer kopieën maken en doorgeven, etc. Veel teksten, door een *samizdat* uitgegeven, zijn tot in het Westen geraakt, o.m. de werken van Amalrik en Soljenitsyn). Deze tekst draagt de reeds veelzeggende titel « Een mes in de rug van de Russische letterkunde »¹⁰.

Volgens de opstellers van de tekst « heeft de sovjet-regering nu over de letterkunde rechten verworven die zeer uitgebreid en van definitieve aard zijn en die zij vroeger niet bezat. Onze boeken en artikelen zullen niet alleen aan de nationale censuur onderworpen worden maar ook nog 'gefouilleerd' worden als zij de grens overschrijden. Voortaan, wanneer zij de grens overschreden hebben onder het vuur van de machinegeweren, zullen ze in het Westen geen bescherming meer vinden, maar ze zullen teruggestuurd worden naar ons land om er summier terechtgesteld te worden ».

De schrijvers van deze *samizda* verwijten aan het Westen « de hand te reiken aan hun verdragers en hen een dolksteek toe te brengen in volle ongelijke strijd ».

Zwaarder nog kwam een volgende tekst aan, in de vorm van een open brief gericht aan de UNESCO door de sovjetgeleerde Andrei Sakharov en vijf andere geleerden en schrijvers¹¹. In deze brief wordt gezegd dat de toetreding door de Sovjetunie tot de Universele Conventie voor de sovjetauteurs zelf veeleer nefaste gevolgen zal hebben.

Ook de schrijvers van deze brief menen dat de sovjetcensuur zich nu tot de hele wereld zal kunnen uitbreiden. Zij keuren in principe de toetreding wel goed, maar zij willen het Westen toch waarschuwen tegen overdreven optimisme. « In de bijzondere omstandigheden die in ons land bestaan, kan het staatsmonopolie over de buitenlandse handel een instrument worden om de auteursrechten van de sovjetburgers te beperken en zelfs volledig af te schaffen ».

¹⁰ *Le Soir*, 27 maart 1973.

¹¹ *Le Soir*, 29 maart 1973.

schrijven zij. « De ideologische en esthetische censuur is in ons land altijd zeer streng geweest en de jongste jaren is zij nog verscherpt. Indien deze censuur zich had kunnen uitstrekken tot de internationale rechten, dan zouden de Russische – en de wereldcultuur – talrijke prachtige werken hebben moeten missen van Akhmatova, Pasternak, Soljenitsyn, Tvardovski, Bek en vele andere auteurs, componisten, schilders, historici, etc. Het mag niet zijn dat deze censuur zich nu op wereldschaal zou laten voelen door te steunen op de Conventie van Genève ».

Is deze vrees werkelijk gegrond? De werkelijke bedoeling van de sovjetoverheid schijnt inderdaad wel in die richting gezocht te moeten worden. Op een persconferentie, gegeven ter gelegenheid van de toetreding van de Sovjetunie tot de Universele Conventie, verklaarde Boris Stukhalin, voorzitter van de staatscommissie voor de uitgeverij en het verspreiden van boeken, dat dank zij de bepalingen van de Conventie beperkingen zouden kunnen opgelegd worden aan de publikatie van werken van non-conformistische auteurs in het Westen¹².

Het decreet van 21 februari 1973 van het Presidium van de Opperste Sovjet heeft art. 98 van de « Principes van het burgerlijk recht van de Sovjetunie » als volgt vervolledigd: « De procedure van de overdracht, door een auteur, staatsburger van de USSR, van het gebruiksrecht van zijn werk in het buitenland, wordt bepaald door de wetgeving van de USSR ». Het is duidelijk, dat een nader uit te werken wetgeving de auteur zal verplichten om voor deze procedure gebruik te maken van de diensten van een officieel organisme, zoals reeds de hele buitenlandse handel via officiële organismes verloopt. Bij deze gelegenheid zal de censuur wel nauw toezien dat niet-conformistische werken geen kans krijgen.

De vraag is nu echter of de sovjetautoriteiten hun bedoelingen zullen kunnen realiseren, m.a.w. of de Universele Conventie inderdaad een wapen zal kunnen worden om de verspreiding in het Westen van non-conformistische werken te keer te gaan.

Deze vraag is ook belangrijk voor westerse uitgevers, vertalers, theaterdirecteurs, etc. omdat ook zij misschien in moeilijkheden zouden kunnen geraken, wanneer de sovjetautoriteiten hier verbodsprocedures zouden gaan voeren of de auteurs zouden dwingen het zelf te doen.

O.i. is dat gevaar echter niet groot; naar onze mening zijn de bovenvermelde Russische auteurs te pessimist geweest, en ook de commentaren in de pers zien o.i. de toestand te somber in.

Onderzoeken wij eerst het geval van de *samizdat*-uitgaven. Hier kan de vraag gesteld worden of een auteur, die zijn werk op die manier verspreidt, nog wel enig auteursrecht heeft. Gelet op de aard van

deze verspreiding, die wij hierboven hebben beschreven, komt het ons voor dat een auteur die er een beroep op doet zijn auteursrecht volledig heeft afgestaan (in de zin van het Franse « abandon », « renonciation »). Kan de auteur dat wel? De rechtsleer neemt aan, dat hij dat niet kan ten voordele van een derde (« renonciation translatie »); maar de zuivere afstand (« renonciation abdicative »), ten voordele van de gemeenschap als men wil, is wel mogelijk¹³. De westerse uitgever die een *samizdat*-tekst uitgeeft eigent zich dus een zaak toe die niemand toebehoort; de uitgever die dan de eerste publikatie verricht zal zelf houder worden van het auteursrecht in de landen van de Unie van Bern¹⁴. Een procedure tegen hem wordt dan uiteraard onmogelijk.

De toestand wordt moeilijker wanneer het over een werk gaat dat niet in *samizdat* werd uitgegeven, maar dat rechtstreeks naar het Westen werd gesmokkeld (cfr. Pasternak, *Dr. Zjivago*). Aangezien de auteurs van deze werken zich in de macht van de sovjetoverheid bevinden, kan deze hen natuurlijk onder druk zetten om verspreiding van hun werken in het Westen te verbieden.

Maar maakt dat eigenlijk veel verschil uit met de huidige toestand? Ook nu zitten Russische auteurs in strafkampen omdat zij werken gepubliceerd hebben die de overheid niet welgevallig waren. Dat heeft hen er blijkbaar niet van weerhouden verder te doen en het heeft andere auteurs er niet van weerhouden hetzelfde te doen.

Er is echter wel iets anders. Op grond van art. 106 van de « Principes van het burgerlijk recht van de Sovjetunie » kan het uitgaverecht, het uitvoeringsrecht en ieder ander gebruiksrecht van een werk het voorwerp uitmaken van een gedwongen afkoop door de Staat. De Staat kan dus onder dwang de rechten van de auteurs verwerven; gewapend met de Universele Conventie kan de Sovjetunie natuurlijk in het Westen optreden. De vraag is dan welke houding onze rechtspraak tegenover zo een procedure zal aannemen.

Hierbij moet nu eerst worden opgemerkt, dat het internationaal auteursrecht steunt op de principes van de territorialiteit en de onafhankelijkheid van de rechten, d.w.z. dat de vraag van de bescherming wordt beoordeeld naar het recht van het land waar om bescherming wordt verzocht¹⁵.

Wanneer in een westers land een uit de Sovjetunie gesmokkeld werk voor het eerst wordt uitgegeven, zal een procedure tot verbod geoordeeld worden naar het recht van dat land, zelfs indien de publikatie gebeurd is zonder toelating van de auteur, of met een

¹³ G. Gavin, *Le droit moral de l'auteur*, Parijs, 1960, 56.

¹⁴ Bodley Head t./Flegon (betreffende A. Soljenitsyn, *Augustus 1914*), Chancery Division, 25 november 1971, *The Times*, 26 november 1971.

¹⁵ Vaste rechtspraak; onder de meest recente: Hof Brussel, 10 maart 1970, *R.I.D.A.*, 176; Hof Parijs, 8 juni 1971, *R.I.D.A.*, LXX, 138.

¹² *Gazet van Antwerpen*, 16 maart 1973.

toelating die naar sovjetrecht onwettig is.

Nu is een bepaling zoals het vermelde art. 106 van de principes een nationalisatiemaatregel, die naar alle waarschijnlijkheid door onze rechtbanken beschouwd zal worden als strijdig met de openbare orde, en die geen uitwerking kan hebben in derde staten. Dit werd reeds geoordeeld in verband met de toepassing van een besluit van het Volkscommissariaat van Openbaar Onderwijs van 16 augustus 1919, waardoor alle werken van 17 voorname componisten staatseigendom

werden en alle rechten van de componisten, hun erfenamen en rechthebbenden vervallen werden verklaard¹⁶. Dit alles brengt mee dat wij een eventuele actie tegen de verspreiding in het Westen van non-conformistische Russische werken met een zeker optimisme tegemoet zien.

Jan CORBET.

Buitengewoon docent aan de V.U.B.

¹⁶ Hof Parijs, 8 mei 1963, *R.I.D.A.*, XXXIX-XL, 241.

DE WEERSLAG VAN HET VAKANTIEGELD OP DE OPZEGGINGSVERGOEDING VOOR BEDIENDEN

Het vakantiegeld doet de volgende twee vraagstukken rijzen bij onregelmatige beëindiging van de arbeidsovereenkomst voor bedienden :

1° moet het vakantiegeld meegeteld worden in het loon voor de vaststelling van het bedrag van het jaarlijks loon dat de betrokken bediende in een van de in art. 15 van de gecoördineerde wetten bepaalde categorieën inzake de duur van de na te leven opzeggingstermijn moet onderbrengen ?

2° moet het vakantiegeld begrepen worden in het loon waarop de « vergoeding wegens opzegging » zoals zij in art. 20 van dezelfde wetten wordt genoemd, moet worden berekend ? Is het m.a.w. een « verdienste verworven krachtens de overeenkomst » ?

Zoals uit twee aantekeningen in het *J.J.T.* (1972, 159 en 171) blijkt, zijn rechtspraak en rechtsleer verdeeld over de oplossing welke aan die vraagstukken moet worden gegeven (zie ook M. TAQUET en C. WANTIEZ, « Rémunération et pécules de vacances », *J.J.T.* 1972, 241-244).

De verwarring die heerst, doet zich op twee vlakken voor, die goed moeten worden onderscheiden : ten eerste is er geen overeenstemming te bespeuren bij het oplossen van de vraag of de bedragen welke de werkgever aan zijn bediende als vakantiegeld betaalt, loon zijn – een vraag die naar onze mening uitsluitend een principieel standpunt zou moeten uitlokken – ; ten tweede bestaat er evenmin eensgezindheid onder de voorstanders van een bevestigend antwoord op die eerste vraag, over de wijze waarop die bedragen dan precies moeten worden verrekend om tot een juiste berekening van het jaarloon als bedoeld in art. 15 of van de opzeggingsvergoeding als bedoeld in art. 20 te komen.

Met opzet hebben we er ons van onthouden, een standpunt in te nemen ten opzichte van de eerste vraag en hebben we ons beperkt tot een zo getrouw mogelijke beschrijving van het probleem en de voornaamste argumenten ten voordele van iedere stelling. Daar de tegenspraak in de rechtspraak reeds lang bestaat (zie b.v. de twee uitspraken van de werkrecht-

tersraad van beroep te Brussel gepubliceerd in *T.S.R.*, 1969, 403 en 406), menen we dat een oplossing door de wetgever zelf de voorkeur verdient ten einde zo spoedig mogelijk de rechtszekerheid ten voordele van alle belanghebbenden in het algemeen en van de rechtzoekenden in het bijzonder te doen zegevieren.

Bovendien hebben we getracht, onze uiteenzetting zo beknopt mogelijk te houden met een minimum aan verwijzingen. Om alle misverstand te voorkomen, zij uitdrukkelijk vermeld, dat we dus geen overzicht van de veelvuldige desbetreffende rechtspraak hebben willen bezorgen, maar ons beperkt hebben tot een zuiver theoretische benadering van de onderzochte problemen.

Vooraf lijkt het ons wenselijk en noodzakelijk voor een goed begrip van de te onderzoeken problemen het begrip vakantiegeld nader te preciseren.

Het vakantiegeld is een uitkering naar aanleiding van de jaarlijkse vakantie welke de bij K.B. van 28 juni 1971 gecoördineerde wetten betreffende de jaarlijkse vakantie van de werknemers aan de bediende garanderen : de duur van die vakantie wordt bepaald door de duur van zijn arbeidsprestaties gedurende het vakantiedienstjaar, d.i. het vorige kalenderjaar, terwijl het bedrag van het vakantiegeld eveneens van laatstgenoemde duur afhankelijk is. Dit alles wordt nader geregeld in het K.B. van 30 maart 1967 tot bepaling van de algemene uitvoeringsmodaliteiten van de wetten betreffende de jaarlijkse vakantie der loonarbeiders.

Neemt men dat K.B. ter hand, dan stelt men vast dat de eerste bepaling betreffende de bedienden, die betrekking heeft op de gewone vakantie¹, art. 38 is dat als volgt luidt ingevolge art. 3 van het K.B. van 2 april 1970² : « De werkgever betaalt aan de bedien-

¹ Ter onderscheiding van de aanvullende vakantie der jeugdige bedienden.

² Ingevolge art. 7 met uitwerking met ingang van 1 januari 1970 en voor het eerst van toepassing op de in 1970 te nemen vakantie.

de die vakantie neemt: 1° de normale bezoldiging in overeenkomst met de vakantiedagen; 2° per maand in de loop van het vakantiedienstjaar gepresteerde of daarmede gelijkgestelde dienst, een toeslag die gelijk is aan 1/16 van de brutowedde der maand waarin de vakantie ingaat. » Hier wordt dus het vakantiegeld in twee delen gesplitst, zodat reeds de vraag rijst welke de aard is van de in 1° bedoelde uitkering: vakantiegeld of loon. Die vraag geldt reeds voor de toepassing van de overige bepalingen van hetzelfde besluit (b.v. art. 46), maar heeft ook betrekking op de toepassing van de Wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers³. Alleen voor de toepassing van de Wet van 27 juni 1969 inzake sociale zekerheid is er geen moeilijkheid want art. 19, § 1, 2°, van het K.B. van 28 november 1969, uitgevaardigd ter uitvoering van art. 14, § 2, van de zoëven genoemde wet, bestempelt ze uitdrukkelijk als loon⁴. Uit de bewoordingen van art. 38 valt o.i. reeds op te maken dat de aldaar in 1° bedoelde uitkering wel degelijk als loon moet worden beschouwd, daar zij zelf als zodanig uitdrukkelijk wordt bestempeld. Dit stemt volledig overeen met de bedoeling van de tekst die de werkgever wil verplichten tot het doorbetalen van het loon tijdens de dagen vakantie. Er wordt toch niet betwist dat het loon dat b.v. tijdens de eerste dertig dagen arbeidsongeschiktheid aan de bediende verschuldigd is krachtens de gecoördineerde wetten van 20 juli 1955 loon is. De omstandigheid dat de verplichting tot het betalen van het loon niet in de gecoördineerde wetten van 20 juli 1955 voorkomt maar slechts in het reeds genoemd K.B. van 30 maart 1967 wordt geformuleerd, is o.i. onvoldoende om een tegenovergesteld standpunt te rechtvaardigen. Men moet dus o.i. stellen dat de uitkering voorgeschreven in art. 38, 1° van het K.B. van 30 maart 1967 loon is en dat de vraag of het vakantiegeld loon is, alleen geldt voor de uitkering bedoeld in art. 38, 2°, welke

uitkering in de rechtsleer vaak aangewezen wordt als het eigenlijk dubbel vakantiegeld.

In de gevallen bedoeld in art. 39 (veranderlijk loon)⁵ en in art. 46 (legerdienst of beëindiging van de arbeidsovereenkomst)⁶ van meergenoemd K.B. van 30 maart 1967 gaat het om uitkeringen boven het loon, zodat de vraag of het vakantiegeld loon is, alsdan geldt ten aanzien van de in die artikelen bedoelde uitkeringen in hun geheel.

Zodoende is duidelijk gepreciseerd ten aanzien van

⁵ Dit art. luidt als volgt:

« De bedienden wier wedde geheel veranderlijk is (provisies, premïën, percenten, kortingen, enz.) hebben per vakantiedag, recht op een vakantiegeld dat gelijk is aan het dagelijks gemiddelde der brutobezoldigingen die verdiend worden gedurende elk der twaalf maanden die de maand waarin de vakantie werd genomen voorafgaan of in voorkomend geval gedurende het gedeelte van die twaalf maanden dat zij in dienst geweest zijn, eventueel verhoogd met een fictieve wedde voor met effectief gewerkte dagen gelijkgestelde dagen van arbeidsonderbreking.

De in art. 38, 2°, bedoelde toeslag, waarop de bedienden bovendien recht hebben, wordt berekend op basis van de gemiddelde maandwedde van dezelfde bezoldigingen.

Ingeval de vakantie gespreid wordt, is de in aanmerking te nemen periode van twaalf maanden die welke de maand voorafgaat waarin de bediende zijn hoofdvakantie neemt.

Voor de bedienden wier wedde slechts voor een gedeelte veranderlijk is, worden voor het vast gedeelte de bepalingen van art. 38 toegepast en voor het veranderlijk gedeelte de bepalingen van de vorige alinea's van dit art. onder voorbehoud van andere schikkingen die bij collectieve overeenkomst worden getroffen. » Volledigheidshalve moet ook nog art. 40 worden vermeld, dat zegt: « Op advies van het bevoegd paritair comité kunnen voor sommige bedienden wier wedde hetzij geheel, hetzij voor een deel veranderlijk is, andere wijzen van berekening van het vakantiegeld dan in de artikelen 38 en 39 bepaald is, door Ons worden toegestaan. »

⁶ Dit art. 46 dat aangevuld werd bij het K.B. van 20 juli 1970, bevat de volgende drie eerste leden, zoals gewijzigd bij K.B. van 2 april 1970:

« Wanneer een bediende onder de wapens geroepen wordt of wanneer zijn contract een einde neemt, betaalt zijn werkgever hem, bij zijn vertrek, 12 t.h. der bij hem tijdens het lopend vakantiedienstjaar verdiende brutowedde, eventueel verhoogd met een fictieve wedde voor met effectief gewerkte dagen gelijkgestelde dagen van arbeidsonderbreking.

Heeft de bediende de op vorig dienstjaar betrekking hebbende vakantie nog niet genoten, dan betaalt de werkgever hem bovendien 12 t.h. der bij hem tijdens dat vakantiedienstjaar verdiende brutowedden, eventueel verhoogd met een fictieve wedde voor met effectief gewerkte dagen gelijkgestelde dagen van arbeidsonderbreking.

Bovendien overhandigt de werkgever aan de bediende voor elk dezer vakantiedienstjaren een attest, met vermelding van:

1° de periode gedurende welke de bediende bij hem in dienst was en eventueel de gelijkgestelde periode;

2° het brutobedrag van het verschuldigd vakantiegeld;

3° het percentage dat voor de berekening van dit vakantiegeld in aanmerking werd genomen. »

Zoals hierna zal worden aangetoond zal met deze uitkeringen blijkens art. 48 rekening worden gehouden bij het bepalen van het loon en het vakantiegeld welke de nieuwe werkgever van de bediende hem op grond van art. 38 ten tijde van zijn vakantie(s) verschuldigd zal zijn.

³ Hier komt men werkelijk voor een dilemma te staan: aangezien de uitkering toch wel blijkbaar vakantiegeld is, zou zij aan de toepassing van die wet moeten ontsnappen (art. 2, derde lid, 1°), maar tegelijkertijd wordt zij door de bepaling die haar voorschrijft, wel degelijk als loon bestempeld, zodat zij aan de uitzonderingsbepaling zou moeten ontsnappen. Men kan dan ook begrijpen dat de Koning die dubbelzinnige toestand heeft willen opheffen voor de berekening van de bijdragen voor sociale zekerheid, zoals hierna zal worden opgemerkt.

⁴ Die bepaling luidt als volgt: « Met afwijking van art. 2, derde lid, 1° van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers worden als loon aangemerkt: (...) 2° het vakantiegeld van de hoofdarbeiders hetzij ten belope van het bedrag bedoeld in art. 38, 1° van het K.B. van 30 maart 1967 tot bepaling van de algemene toepassingsmodaliteiten van de wetten betreffende de jaarlijkse vakantie der loonarbeiders hetzij ten belope van het bedrag bedoeld in art. 39, eerste lid van hetzelfde besluit of ten belope van het met dit bedrag overeenstemmende gedeelte van het vakantiegeld bepaald met toepassing van de artikelen 39, vierde lid, of 40 van hetzelfde besluit ».

welke uitkeringen de vraag rijst of zij als loon voor de toepassing van de artikelen 15 en 20 van de bij K.B. van 20 juli 1965 gecoördineerde wetten moeten worden beschouwd.

In de eerste plaats gaat de aandacht naar de principiële vraag of vakantiegeld loon is voor de toepassing van de bij K.B. van 20 juli 1955 gecoördineerde wetten.

De gecoördineerde wetten van 20 juli 1955 bevatten geen enkele omschrijving van het begrip loon. De Wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers daarentegen geeft er wel een, waarbij het vakantiegeld door een uitdrukkelijke bepaling wordt uitgesloten maar dan enkel voor de toepassing van die wet (art. 2, derde lid, 1°)⁷. De Wet van 27 juni 1969 inzake sociale zekerheid verwijst in art. 14, § 2 naar die begripsomschrijving maar staat de Koning toe dat begrip voor de sociale zekerheid te beperken of te verruimen⁸. Hoe dan ook, die teksten bevatten geen enkele bindende aanwijzing voor het beantwoorden van de vraag of het vakantiegeld dat een werkgever aan zijn bediende dient te betalen, een onderdeel van het loon is als bedoeld in de artt. 15 en 20 van de bij het K.B. van 20 juli 1955 gecoördineerde wetten.

Wellicht zou men geneigd zijn een antwoord op het hier onderzochte probleem te zoeken in de tekst van de gecoördineerde wetten betreffende de jaarlijkse vakantie. Dit brengt ons tot een zeer eigenaardige vaststelling.

Art. 13 van de wetten betreffende de jaarlijkse vakantie van de werknemers, gecoördineerd op 28 juni 1971, luidt als volgt: « Het gewone en aanvullende vakantiegeld van de andere dan de in art. 12 bedoelde werknemers wordt rechtstreeks door de werkgever uitgekeerd. » In voetnoot wordt in die tekst enkel verwezen naar art. 17 van de gecoördineerde wetten van 9 maart 1951. Nu luidde dat art. 17 toch wel enigszins anders: « De bezoldiging verschuldigd voor de gewone of voor de bijkomende verlofdagen aan de loontrekkende arbeiders, andere dan deze bedoeld bij art. 16, wordt rechtstreeks door de werkgever uitgekeerd ».

De coördinatie heeft dus de wettelijke kwalificatie van het aan bedienden toegekende vakantiegeld als loon laten vallen. Hieraan kan echter geen betekenis worden gehecht, aangezien een coördinatie slechts

⁷ Deze bepaling luidt als volgt: « Voor de toepassing van deze wet worden evenwel niet als loon beschouwd de vergoedingen door de werkgever rechtstreeks of onrechtstreeks betaald 1° als vakantiegeld; (...) ».

⁸ Ter uitvoering van die bepaling werd het reeds hierboven geciteerd art. 19, § 1, 2° van het K.B. van 28 november 1969 inzake sociale zekerheid uitgevaardigd, dat voor de berekening van de bijdragen voor sociale zekerheid een deel van de vakantieuitkeringen als loon aanmerkt, zulks o.m. om een einde te maken aan het in voetnoot 3 aangevoerde dilemma.

een betere redactie en indeling van de wettelijke bepalingen mag brengen en niet het recht heeft om « afbreuk te doen aan de beginselen welke in de te coördineren bepalingen vervat zijn », zoals het staat in de tekst van de bepaling die de Koning tot het coördineren machtigt. Men zou kunnen stellen dat de opmerking van de Raad van State, gemaakt in zijn advies van 9 maart 1962 over het voorontwerp van wet betreffende bescherming van het loon der werknemers, nog altijd juist is: « ... de voordelen die door de wet zelf als loon werden aangemerkt met name (...) alsmede het door de werkgever betaalde vakantiegeld (gecoördineerde wetten van 9 maart 1951, art. 17) » (gedr. St. Kamer, zitting 1962-1963, nr. 471/1, p. 16).

Hoe dan ook, men zou nog kunnen betogen dat aangezien het hier een begrip in de wetten betreffende de arbeidsovereenkomst voor bedienden betreft, er geen beslissende waarde mag worden gehecht aan de wetgeving inzake vakantie en dat beter uitgegaan wordt van de gewone betekenis welke aan het begrip loon wordt gegeven: in de verhouding tussen werkgever en bediende is het loon de tegenprestatie welke de werkgever rechtstreeks aan de bediende verschuldigd is wegens dezes arbeid.

Hoewel iedereen dat beginsel wel zal willen aanvaarden, zal er toch verschil van gevoelens blijven bestaan over de toepassing ervan, zodat men kan onderscheiden tussen een ruime en een beperkende interpretatie ervan.

Volgens de ruime opvatting van dat beginsel zou iedere uitkering van de werkgever aan zijn bediende in beginsel loon zijn. Toch zijn er uitzonderingen die niemand zal betwisten: een eindejaarspremie die als een uitkering om niet zou moeten worden beschouwd, de terugbetaling van gemaakte kosten, ook al zou zij wettelijk⁹ of krachtens de overeenkomst verschuldigd zijn, voordelen in natura die als onverplicht geschenk worden toegekend.

Volgens een beperkende opvatting van het loonbegrip kan niet als loon worden beschouwd de uitkering die door een bijzondere tekst wordt opgelegd, aan eigen regelen gehoorzaamt en voor de berekening waarvan overigens het begrip loon wordt gehanteerd, zodat een duidelijk onderscheid tussen beide zich opdringt. Ook kan worden aangestipt dat aldus beter voor een gelijke behandeling van arbeiders en bedienden wordt gezorgd.

Hoe dan ook, het probleem is verre van eenvoudig en, zoals gezegd, zou het optreden van de wetgever zelf bij een eerstkomende gelegenheid hoogst welkom zijn om de zo nodige rechtszekerheid te kunnen bereiken.

⁹ Zie de Wet van 27 juli 1962 die de bijdrage van de werkgever in sommige spoorabonnementen bepaalt. Voor de toepassing van de Wet van 12 april 1965 is dit voordeel evenwel toch loon (Cass., 24 mei 1972, *J.T.T.* 1972, 202 met concl. Adv. Gen. H. Lenaerts).

Thans is het de beurt aan het praktisch probleem van de juiste verrekening van het vakantiegeld zowel in het jaarloon als in de opzeggingsvergoeding. Dat probleem wordt hier vanzelfsprekend enkel onderzocht ten behoeve van hen die zich voor de opnemings van het vakantiegeld in het loon wensen uit te spreken.

Zoals opgemerkt, is er geen eensgezindheid dien-aangaande te bespeuren. Sommigen zijn voorstander van een aanvulling van het loon met 12 t.h. en beroepen zich op art. 46 van het K.B. van 30 maart 1967¹⁰; anderen houden in beginsel rekening met alle bedragen welke de werkgever in een bepaalde periode heeft betaald of dient uit te betalen¹¹; nog anderen wijzen erop dat het dubbel vakantiegeld 1/16e per maand bedraagt zodat het loon met 6,25 t.h. dient te worden verhoogd¹².

Deze verschillen zijn te verklaren door de omstandigheid dat het vakantiegeld dat op een normaal tijdstip wordt uitbetaald¹³, berekend wordt op de arbeidsprestaties van het vorige kalenderjaar zodat dit de vraag meebrengt of het in het loon van laatstgenoemd jaar moet worden verrekend dan wel in het loon van het jaar waarin het werkelijk werd uitbetaald. Een bijkomende moeilijkheid is de toepassing van art. 46 van het K.B. van 30 maart 1967 dat juist het geval van beëindiging van de arbeidsovereenkomst regelt en een bijzondere soort van vakantiegeld voorschrijft.

Om deze moeilijkheden te ondervangen en wanneer er geen aanleiding is tot toepassing van art. 35, § 2, van de gecoördineerde wetten van 20 juli 1955¹⁴ menen we dat de eenvoudigste wijze van verrekening te vinden is in de verhoging van de laatste maandwedge met 6,25 t.h.. Het bedrag van de laatste maandwedge verhoogd met 6,25 t.h. kan dan met 12 worden vermenigvuldigd om het jaarloon voor de toepassing van art. 15 te bekomen, of met het nodige aantal maanden, als men de opzeggingsvergoeding wil berekenen.

Aan de hand van een voorbeeld willen we nu de juistheid van deze wijze van berekening aantonen. Vanzelfsprekend worden hierna alleen gevallen vermeld, waarop de aangehaalde teksten zoals zij thans luiden, kunnen worden toegepast, m.a.w. gevallen van lonen en vakantiegelden verschuldigd na 1 januari 1970. Tegelijk zal getracht worden te bewijzen dat en waarom de vrij vaak gevolgde werkwijze met 12

t.h. in het geval van vaste bezoldiging verkeerde resultaten oplevert.

Een bediende treedt in dienst op 1 december 1970 tegen een bruto-maandloon van 10.000 fr. Hij wordt op 28 februari 1971 onmiddellijk ontslagen. Welke opzeggingsvergoeding zou hij kunnen opvorderen? Volgens de aanbevolen methode zou hij recht hebben op een opzeggingsvergoeding van $3 \times (10.000 + 625) = 31.875$ fr.¹⁵. Ook zal hij recht hebben op een vakantiegeld van $30.000 \times 12 : 100 = 3.600$ fr. krachtens art. 46 van het K.B. van 30 maart 1967¹⁶.

Indien men dit laatste vakantiegeld van 3.600 fr. bij zijn maandloon zou voegen, zou zijn jaarloon 134.400 fr. bedragen en zou hij op een hogere opzeggingsvergoeding nl. 33.600 fr. recht hebben, maar deze zou alsdan meer bedragen dan een vierde van het jaarloon waarop hij aanspraak zou kunnen maken bij een normale vaststelling van zijn vakantiegeld, hetgeen niet aannemelijk is. Onderstellen we daartoe dat zijn arbeidsovereenkomst eerst twee jaren later wordt beëindigd en hij dezelfde wedde verder zou

¹⁵ Op die opzeggingsvergoeding zullen de bijdragen voor sociale zekerheid verschuldigd zijn krachtens art. 19, § 2, 2° van het K.B. van 28 november 1969, zoals gewijzigd bij K.B. van 15 juni 1970, dat zegt: « Met afwijking van voornoemd art. 2, eerste lid, (bedoeld wordt: van de wet van 12 april 1965 betreffende de bescherming van het loon der werknemers) worden niet als loon aangemerkt: (...) 2° de vergoedingen aan de werknemers verschuldigd, wanneer de werkgever zijn wettelijke, contractuele of statutaire verplichtingen niet nakomt, met uitzondering nochtans van de vergoeding wegens onrechtmatige beëindiging hetzij van de dienstbetrekking voor onbepaalde tijd wegens niet-eerbeïdiging van de opzeggingstermijn of van het nog te lopen gedeelte van deze termijn, hetzij van de dienstbetrekking voor bepaalde tijd of voor een bepaald werk wegens beëindiging voor het verstrijken van de termijn of de beëindiging van het werk. »

Rekening moet worden gehouden met art. 21 van hetzelfde besluit zoals gewijzigd bij K.B. van 9 december 1970 en eventueel met art. 60.

Hier menen we de aandacht te moeten vestigen op het feit dat in dat geval bijdragen voor sociale zekerheid verschuldigd zijn op de som van 1.875 fr. welke in de opzeggingsvergoeding met het zgn. dubbel vakantiegeld overeenstemt, en zulks omdat die som niet langer een vakantiegeld is – in tegenstelling tot de som van 3.600 fr. waarover in de tekst zal worden gesproken – maar wel een opzeggingsvergoeding die als zodanig in haar geheel onder de toepassing van art. 19, § 2, 2° van het K.B. van 28 november 1969 valt.

Nog een tweede opmerking. De opzeggingsvergoeding is, in tegenstelling tot het vakantiegeld, voor de toepassing van de wet van 12 april 1965 wel degelijk als loon te beschouwen. Dit is duidelijk als men het zo juist geciteerde art. 19, § 2, aandachtig leest, dat van art. 2, eerste lid, van de wet van 12 april 1965 uitdrukkelijk afwijkt maar die afwijking dan toch teniet doet voor de aldaar aangegeven vergoedingen.

¹⁶ De vraag of op die 3.600 fr. dan wel op een gedeelte ervan bijdragen voor sociale zekerheid verschuldigd zijn, kunnen we hier buiten beschouwing laten, daar zij slechts indirect bij het onderwerp van onze studie aansluit.

¹⁰ Zie b.v. Arbrb. Brugge, 24 mei 1971, *J.T.T.*, 1972, 157.

¹¹ Zie b.v. W.R. Bergen, 27 juli 1970, *J.T.T.*, 1971, 4. Dit standpunt is niet noodzakelijk in tegenspraak met het volgende.

¹² Zie b.v. Arbrb. Brugge, 24 mei 1971, *J.T.T.*, 1972, 157.

¹³ Hier wordt vanzelfsprekend het zgn. dubbel vakantiegeld bedoeld, overeenkomstig onze opmerkingen hierboven over het begrip vakantiegeld.

¹⁴ Volledigheidshalve zou men er moeten aan toevoegen: of tot toepassing van art. 39 van het K.B. van 30 maart 1967, mochten beide bepalingen niet dezelfde hypothese dekken, nl. het geval van veranderlijke bezoldiging.

hebben genoten. Zijn rechten zouden dan de volgende zijn :

	loon	vakantiegeld	totaal
1970	10.000	—	10.000
1971	120.000	625	120.625
1972	120.000	7.500	127.500
1973	20.000	—	20.000

Het jaar 1972 zou dan voor het vakantiegeld een volkomen normaal jaar zijn. Tijdens dat jaar zou hij 127.500 fr. hebben ontvangen, d.i. per maand omgerekend : 10.625 fr., hetgeen de juistheid van onze berekening aantoont.

Waarom leidt een berekening met 12 t.h. tot onjuiste resultaten ? Het antwoord op die vraag vindt men in art. 48 van het K.B. van 30 maart 1967 dat als volgt luidt : « Op het ogenblik dat de bij art. 46 bedoelde bediende zijn vakantie neemt, levert hij de attesten ontvangen bij toepassing van dit art. af aan de werkgever die hem alsdan te werk stelt » tweede lid). Deze werkgever betaalt het overeenkomstig de artikelen 38 of 39 berekende vakantiegeld uit, na aftrek van de voor het vakantiedienstjaar bij toepassing van art. 46 reeds betaalde sommen. (derde lid) Deze aftrek mag evenwel niet meer bedragen dan het vakantiegeld dat door de werkgever, die de bediende te werk stelt op het ogenblik van de vakantie, zou verschuldigd geweest zijn voor de arbeid die hij bij andere werkgevers in de loop van het vorig vakantiedienstjaar heeft verricht, zo deze arbeid in zijn dienst ware verricht geweest ». Hieruit volgt dat het in art. 46 bedoeld vakantiegeld niet enkel een geanticipeerd vakantiegeld is maar tevens voor een deel het gewoon loon voor de latere vakantiedagen vertegenwoordigt en dit ter ontlasting van de werkgever die op dat ogenblik het vakantiegeld moet betalen. Meteen is duidelijk dat het vakantiegeld dat op 12 t.h. wordt berekend, in beginsel niet dienstig is ter vaststelling van het dubbel vakantiegeld dat eventueel in aanmerking zou komen om bij het loon te worden gevoegd voor de toepassing van de artt. 15 en 20 van de gecoördineerde wetten van 20 juli 1955.

Het geval van veranderlijke bezoldiging verdient een afzonderlijke bespreking want de laatste maandwedde is in dat geval helemaal niet representatief voor de berekening van het vakantiegeld of van de opzeggingsvergoeding.

In loon geval moet meer bepaald rekening worden gehouden met : 1° art. 39 van het K.B. van 30 maart 1967 in voetnoot 5 aangehaald ; 2° art. 35, § 2, van de gecoördineerde wetten van 20 juli 1955, zoals gewijzigd bij de wet van 21 november 1969, dat zegt : « Voor de toepassing van de artt. 3, § 2, 15, 16, 17, 26 en 34ter worden de commissielonen en veranderlijke verdiensten berekend naar het loon van het vorige jaar ».

In de praktijk zal een bijzondere aandacht moeten worden besteed aan de vraag of het opgegeven loon

al dan niet het gewoon vakantiegeld omvat¹⁷, omdat deze omstandigheid, zoals hierna nog beter zal blijken, van groot belang is voor een juiste berekening zowel van het jaarloon als van de opzeggingsvergoeding.

Anders dan in het hierboven opgegeven voorbeeld wordt voor het geval van veranderlijke bezoldiging begonnen met een arbeidsovereenkomst waarvan de duur zich over meer dan twee kalenderjaren uitstrekt.

Er wordt ondersteld dat de bediende op 1 december 1969 in dienst is getreden tegen een uitsluitend veranderlijk loon (5 t.h. op de verkoop) en op 29 februari 1972 onmiddellijk wordt afgedankt. Voor de gemakkelijker van de berekeningen en met het oog op de mogelijke vergelijking met het bovenstaand voorbeeld werd aangenomen dat de bediende iedere maand 10.000 fr. heeft verdiend. De vraag die zal worden onderzocht is, welke opzeggingsvergoeding zou kunnen worden gevorderd en welke de weerslag van het vakantiegeld daarop is.

	loon	gewoon vakantiegeld	dubbel vakantiegeld
1969	10.000	—	—
1970	120.000	600 ⁽¹⁾	625 ⁽²⁾
1971	120.000	7.200 ⁽³⁾	7.500 ⁽⁴⁾
1972	20.000	—	—

⁽¹⁾ er werd aangenomen dat de vakantie van de bediende op 15 juli 1970 begint en dat hij tot 1 juli 1970 60.000 fr. veranderlijk loon heeft ontvangen in 1970. Het gewoon vakantiegeld is dus :

$$(70.000 : 7 \times 25) \times 1,5 = 600 \text{ fr.}$$

⁽²⁾ bekomen door $(70.000 : 7) \times 1/16$

⁽³⁾ aangenomen werd dat de bediende gedurende de twaalf maanden vóór zijn vakantie 120.000 fr. veranderlijk loon heeft ontvangen. Zijn gewoon vakantiegeld was dus :

$$(120.000 : 12 \times 25) \times 18 = 7.200 \text{ fr.}$$

⁽⁴⁾ $(120.000 : 12) \times 12/16$.

Het in aanmerking te nemen jaarloon is in het hierboven opgegeven geval 134.700 fr. $(120.000 + 7.200 + 7.500)$ en een opzeggingsvergoeding van drie maanden zou het vierde ervan zijn : 33.675 fr.¹⁸. Dat deze vergoeding hoger is dan in het ander, hierboven genoemd geval, is hierdoor te verklaren dat aldaar het jaarloon, gewoon vakantiegeld inbegrepen, 120.000 fr. was, terwijl in het huidige geval in het loon van 120.000 fr. niet het gewoon vakantiegeld begrepen is ; het overeenkomstig bedrag is 127.200 fr.

Laten we nu even nagaan hoe de berekeningen zouden luiden ingeval aangenomen wordt dat de ar-

¹⁷ Deze opmerking is volstrekt noodzakelijk want het zgn. gewoon vakantiegeld wordt in het hier onderzochte geval door art. 19, § 1, 2° van het K.B. van 28 november 1969, aangehaald in voetnoot 4, voor de berekening van de bijdragen voor sociale zekerheid uitdrukkelijk als loon bestempeld.

¹⁸ Gelet op de eenvoud van het probleem kan de vraag hoe de opzeggingsvergoeding in een dergelijk geval zou moeten worden vastgesteld, buiten beschouwing gelaten worden. Dit is overigens geen vraagstuk inzake vakantiegeld.

beidsovereenkomst op 28 februari 1970 werd beëindigd. Alsdan zou de bediende 30.000 fr. veranderlijk loon ontvangen hebben en op grond daarvan, ingevolge art. 46 van het K.B. van 30 maart 1967, recht hebben op een vakantiegeld van 3.600 fr. ($10.000 \times 12/100 + 20.000 \times 12/100$)¹⁹. In een dergelijk geval kan gerust worden aangenomen dat om allerlei moeilijkheden te vermijden gewerkt wordt met dat op 12 t.h. berekend vakantiegeld: in dit geval zijn noch het gewoon noch het dubbel vakantiegeld in de 30.000 fr. veranderlijk loon begrepen: beide moeten er nog aan toegevoegd worden én voor het jaarloon én voor de opzeggingsvergoeding²⁰. De betrokkene zou dan geacht moeten worden een jaarloon van 134.400 fr. (33.600×4) te hebben verdiend en aanspraak kunnen maken op een opzeggingsvergoeding van 33.000 fr.²¹.

Deze voorbeelden tonen aan hoe omzichtig te werk moet worden gegaan en hoe de praktische oplossing in ieder geval aan de elementen van dat geval moet worden aangepast. De best gefundeerde theoretische oplossing kan immers nog tot een verkeerd resultaat leiden indien ze in de praktijk niet op de juiste wijze in toepassing wordt gebracht.

Een deel van de tegenstrijdigheid die in de rechtspraak wordt gevonden, moet dan ook o.i. worden toegeschreven aan verschillen in de voorgelegde gevallen, welke verschillen vaak bij een nadere vergelijking van de uitspraken aan het licht komen. Het is niet voldoende het probleem op het zuiver theore-

¹⁹ In dit geval hetzelfde bedrag als in het vroeger gegeven voorbeeld met vaste bezoldiging, hetgeen wel degelijk aantoonde dat dit vakantiegeld uitgekeerd op grond van art. 46 zowel gewoon als dubbel vakantiegeld inhoudt.

²⁰ In geval van gemengd loon m.a.w. van een gedeeltelijk vast en een gedeeltelijk veranderlijk loon, zal men ten opzichte van ieder gedeelte van het loon overeenkomstige regels moeten toepassen, als men in het vakantiegeld loon ziet.

²¹ Dat er een verschil is met het vroeger gegeven voorbeeld van vaste bezoldiging, is hierdoor te verklaren dat in dat geval het gewoon vakantiegeld reeds in de maandwedde zit, terwijl in het geval van veranderlijk loon bij dit laatste nog zowel het gewoon als het dubbel vakantiegeld moeten worden toegevoegd.

tische vlak te willen afdoen: men moet ook oog hebben voor de eisen van de praktijk.

Resumerend – en altijd voor de onderstelling dat aangenomen wordt dat vakantiegeld loon is – menen we de volgende regelen te kunnen vooropzetten om de moeilijkheden van een juiste verrekening van de als vakantiegeld uitbetaalde sommen te ondervangen, na de jurisprudentiële regel²² te hebben aangestipt dat op de opzeggingsvergoeding geen vakantiegeld verschuldigd is daar zij geen loon is voor de toepassing van art. 46 van het K.B. van 30 maart 1967:

1° in geval van vaste maandwedde, mag enkel het zgn. dubbel vakantiegeld worden bijgeteld voor de toepassing van art. 15 of van art. 20 van de gecoördineerde wetten van 20 juli 1955. Een berekening met 12 t.h. is in dat geval uit den boze want men zou alsdan het gewoon vakantiegeld tweemaal verrekenen: een eerste maal in het maandloon, een tweede maal, als een onderdeel van die 12 t.h.

2° in geval van veranderlijke bezoldiging moet ervoor gezorgd worden dat overeenkomstig art. 39 van het K.B. van 30 maart 1967 gelet wordt zowel op het gewoon als op het dubbel vakantiegeld en moet dus in de eerste plaats nauwkeurig worden nagegaan of beide uitkeringen of één daarvan reeds begrepen zijn in de opgegeven loonbedragen. Voor zover het antwoord negatief is, moet het loon worden aangevuld op een wijze die in overeenstemming is met art. 35, § 2, van de gecoördineerde wetten van 20 juli 1955, voor de toepassing van art. 15 van dezelfde wetten en met de regel die gevolgd is voor de berekening van de opzeggingsvergoeding, voor de toepassing van art. 20. Het is hier onmogelijk een algemeen geldende regel die geen uitzonderingen zou dulden voor te schrijven.

3° in geval van gemengd loon, m.a.w. van een gedeeltelijk vast en gedeeltelijk veranderlijk loon, zal men ten opzichte van ieder gedeelte van het loon de overeenkomstige regelen moeten toepassen.

O. De Leye

²² Vaste rechtspraak, zie b.v. Arbh. Gent, 20 januari 1971, *J.T.T.*, 1971, 210 en Arbrb. Brussel, 5 februari 1971, *ibid.*, 66.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER—13 APRIL 1973

Voorzitter: Ridder Rutsaert

Raadsheer-verslaggever: de h. Meeùs

Advocaat-generaal: de h. Dumon

Advocaten: Mrs. A. Bayart en G. van Hecke

Verzekering—Civielrechtelijke aansprakelijkheid—Motorrijtuigen—1. Overdracht van het in de polis aangeduide motorrijtuig—Onmiddellijke vervanging—

Verzuim dit aan de verzekeraar mee te delen—Artt. 33 en 34 van het modelcontract—Schorsing van het contract—2. Eigen recht van de benadeelde—Voorwaarde—Bestaan van een verzekering—Uit de artt. 33 en 34 van het modelcontract voortvloeiende schorsing—Ingetreden vóór het ongeval—Tegenstelbaar.

1. Uit de artikelen 33 en 34 van het modelcontract van verzekering van de civielrechtelijke aansprakelijkheid inzake motorrijtuigen blijkt, dat indien de onmid-

dellijke vervanging van het aangeduide motorrijtuig door een ander motorrijtuig door de verzekeringsnemer aan de verzekeraar niet wordt meegedeeld binnen acht dagen, het contract ipso facto geschorst is bij het verstrijken van deze termijn, en het opnieuw in werking stellen van het contract vóór het verstrijken van het vijfde jaar van de schorsing in elk geval afhankelijk is van de voorafgaande waarschuwing die de verzekeringsnemer aan de verzekeraar moet geven betreffende het in het verkeer brengen van het nieuwe rijtuig.

De bewijskracht en de verbindende kracht van die bedingen wordt miskend door de rechter die beslist, dat het verzuim van de verzekeringsnemer de onmiddellijke vervanging binnen acht dagen aan de verzekeraar aan te geven slechts de schorsing van de dekking ten opzichte van de verzekeringsnemer en niet de schorsing van het verzekeringscontract tot gevolg heeft.

2. Het eigen recht tegen de verzekeraar dat uit art. 6 van de Wet van 1 juli 1956 ten voordele van de benadeelde ontstaat, is afhankelijk van het bestaan van een verzekering.

Zolang art. 13 van de wet niet van kracht is, kan de verzekeraar tegen wie de benadeelde een rechtstreekse vordering instelt, hem tegenwerpen, dat het door hem ingeroepen contract, en niet eenvoudig de dekking die de verzekeraar aan zijn verzekerde verschuldigd is, reeds vóór het ongeval geschorst is krachtens de bedingen van de polis. Art. 11 van de wet vindt geen toepassing wanneer het verzekeringscontract zelf vóór het schadegeval geschorst is.

De artikelen 6 en 11 van de wet worden geschonden door het arrest dat beslist, dat de schorsing die krachtens de artikelen 33 en 34 van het modelcontract intreedt bij het verzuim van de verzekeringsnemer de onmiddellijke vervanging aan te geven, door de verzekeraar niet kan opgeworpen worden tegen de derde die benadeeld is door een na het intreden van de schorsing gebeurd ongeval.

N.V. De Schelde t/Beeken

Gelet op het bestreden arrest, op 22 december 1971 door het Hof van beroep te Luik gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1134, 1319, 1320, 1322 van het Burgerlijk Wetboek, 6, 11 en 13 van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte verzekering van de burgerlijke aansprakelijkheid in zake motorrijtuigen,

doordat het arrest eiseres veroordeelt tot het vergoeden van de schade door verweerder geleden ten gevolge van de aanrijding van zijn wagen door de bromfiets Zundapp op 19 juni 1966 door wijlen P.S. te Donk bestuurd, en het middel verwerpt waardoor eiseres, in haar conclusie voor het hof van beroep zowel vóór het tussenarrest van 21 maart 1969 als na dit tussenarrest genomen, liet gelden dat de tussen haar en P.S. onderschreven polis nr 6547280 betrekking had op een bromfiets Superia en niet op een bromfiets Zundapp, en dat P.S. nagelaten had het nodige te doen opdat, overeenkomstig de bepalingen van de polis, de verzekering van de bromfiets Superia zou overgaan op de bromfiets Zundapp, en doordat het arrest zijn beslissing steunt op de beschouwing dat de

bromfiets Zundapp op of rond 1 maart 1966 in onmiddellijke vervanging was gekomen van de bromfiets Superia, en dat de tekortkoming van P.S. aan zijn contractuele verplichting ten opzichte van eiseres, de onmiddellijke vervanging deze binnen acht dagen aan eiseres aan te geven, zoals artikel 33 van het verzekeringscontract het voorschreef, krachtens artikel 11, lid 1, van voormelde wet van 1 juli 1956 door eiseres tegen verweerder als benadeelde derde niet kon ingeroepen worden,

terwijl, eerste onderdeel, nu luidens artikel 1 van voormelde polis de dekking betrekking had op de schade veroorzaakt door het motorvoertuig in de bijzondere voorwaarden omschreven, nu die bijzondere voorwaarden een bromfiets Superia vermelden, nu artikel 33 van gezegde polis bedingt : 'In geval van overdracht van het hierna omschreven motorrijtuig moet de verzekeringsnemer daarvan binnen acht dagen mededeling doen aan de maatschappij, en in dit geval blijft de dekking van het contract hem verworven. Is de termijn van acht dagen verstreken, dan blijft de vervallen premie pro rata temporis, als boete aan de maatschappij verworven of verschuldigd, tot op het ogenblik dat de overdracht haar ter kennis zal zijn gebracht. Behoudens andersluidend beding gaat het contract niet over op de overnemer van het motorrijtuig. Wordt het overgedragen motorrijtuig onmiddellijk door een ander vervangen, dan moet de verzekeringsnemer daarvan mededeling doen aan de maatschappij binnen dezelfde termijn van acht dagen die volgt op de overdracht en blijft het contract van kracht aan de voorwaarden van het tarief dat op het ogenblik van de vervanging bij de maatschappij van toepassing is. Wordt het overgedragen motorrijtuig niet onmiddellijk vervangen, dan wordt het contract geschorst in de voorwaarden bij artikel 34 bepaald.', nu artikel 34 van gezegde polis bedingt 'In geval van schorsing van het contract moet de verzekeringsnemer, die vóór het verstrijken van het vijfde jaar van de schorsing het hierna omschreven motorrijtuig of enig ander motorrijtuig in het verkeer brengt, daarvan mededeling doen aan de maatschappij en wordt het contract in werking gesteld aan de voorwaarden van het tarief dat op dat ogenblik bij de maatschappij van toepassing is. Gedurende de hiervoren bepaalde termijn van vijf jaar wordt het premiegedeelte berekend van de datum van de overdracht of van de laattijdige mededeling van die overdracht tot de volgende vervaldatum, op het krediet van de verzekeringsnemer geboekt. Indien het contract opnieuw in werking gesteld wordt vóór het verstrijken van de termijn van vijf jaar, wordt het hiervoren bedoelde premiegedeelte ten bate van de verzekeringsnemer in rekening gebracht. Na afloop van de termijn van vijf jaar houdt de maatschappij het bewaarde bedrag, na aftrek van vijftientwintig ten honderd, ter beschikking van de verzekeringsnemer. De bepalingen van dit artikel zijn niet van toepassing in geval van schorsing wegens niet-betaling van de premie', hieruit volgt dat bij gebreke van mededeling aan eiseres van de vervanging van het verzekerde voertuig, de overeenkomst ipso facto geschorst was na het verstrijken van voormelde termijn van acht dagen, zodat het arrest, door te beslissen dat, spijt het verzuim van P.S. de vervanging aan eiseres mede te delen, de ver-

vangende bromfiets Zundapp door eiseres verzekerd was, de bindende kracht, welke door artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek, en de bewijskracht welke overeenkomstig de artikelen 1319, 1320 en 1322 van gezegd wetboek, aan voormelde polis wordt gehecht, miskent;

tweede onderdeel, krachtens de bepalingen van de artikelen 6, 11 en 13 van voormelde wet van 1 juli 1956, eiseres gerechtigd was tegen verweerder als derde benadeelde de gevolgen van de schorsing van de overeenkomst en namelijk de niet-verzekering van de vervangende bromfiets in te roepen;

Overwegende dat uit de in het middel overgenomen bedingen van de verzekeringspolis blijkt dat indien de onmiddellijke vervanging van het aangeduid motorrijtuig door een ander motorrijtuig door de verzekeringsnemer aan de verzekeraar niet wordt medegedeeld binnen de termijn van acht dagen, het contract ipso facto geschorst is bij het verstrijken van deze termijn en dat het opnieuw in werking stellen van het contract vóór het verstrijken van het vijfde jaar van de schorsing, in elk geval afhankelijk is van de voorafgaande waarschuwing die de verzekeringsnemer aan de verzekeraar moet geven betreffende het in het verkeer brengen van het nieuw rijtuig;

Overwegende dat het arrest beslist dat het verzuim van de verzekeringsnemer de onmiddellijke vervanging binnen acht dagen aan eiseres aan te geven, zoals artikel 33 van het verzekeringscontract het voorschrijft, gezegde verzekeringsnemer eventueel, overeenkomstig artikel 24 van de polis, het recht op dekking zou kunnen ontnemen;

Dat, door aldus te beslissen dat de tekortkoming van de verzekeringsnemer slechts de schorsing van de dekking ten opzichte van deze laatste en niet de schorsing van het verzekeringscontract tot gevolg heeft, het arrest de bewijskracht en de bindende kracht van het contract miskent;

Overwegende dat het arrest bovendien beslist dat, met toepassing van artikel 11, lid 1, van de wet van 1 juli 1956, bedoeld verzuim van de verzekeringsnemer door eiseres niet kon worden ingeroepen tegen verweerder, als benadeelde derde;

Overwegende dat het eigen recht tegen de verzekeraar dat uit artikel 6 van de wet van 1 juli 1956 ontstaat ten voordele van de benadeelde, afhankelijk is van het bestaan van een verzekering; dat de verzekeraar tegen wie de benadeelde een rechtstreekse rechtsvordering instelt, hem kan tegenwerpen dat het door hem ingeroepen contract, en niet eenvoudig de dekking die de verzekeraar aan zijn verzekerde verschuldigd is, reeds vóór het schadegeval geschorst is krachtens de bedingen van de polis, met het voorbehoud evenwel, wanneer artikel 13 van de wet van 1 juli 1956 in werking zal zijn getreden, van de vervulling van de voorgeschreven formaliteiten voor het verstrijken van de in die bepaling gestelde termijn; dat artikel 11 van voornoemde wet geen toepassing kan vinden wanneer het verzekeringscontract zelf geschorst is vóór het schadegeval;

Dat het arrest de artikelen 6 en 11 van de wet van 1 juli 1956 schendt;

Overwegende dat de beschouwing van het arrest luidens welke het motorrijtuig waarmede de verzeke-

ringsnemer op het ogenblik van het ongeval reed wel degelijk gedekt was door de verzekeringspolis moet worden gelezen in verband met de reeds vermelde redenen van het arrest; dat de rechters daarmede bedoelen dat het verzuim van de verzekeringsnemer slechts tot het eventueel verval van het recht van de verzekerde op de dekking aanleiding kan geven, maar door eiseres niet kan worden ingeroepen om ten aanzien van de benadeelde derde de dekking van het schadegeval te weigeren;

Dat in strijd met de aanvoering van verweerder bedoelde beschouwing niet volstaat op zich zelve om de beslissing te rechtvaardigen;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Houdt de kosten aan opdat hierover door de feitenrechter wordt beslist;

Verwijst de zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

NOOT—Zie Cass., 10 oktober 1966, *Arr. Cass.*, 1967, 178, *Pas.*, 1967, I, 184; Cass., 3 mei 1967, *R.W.*, 1967-68, 2212.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER—10 MEI 1973

Voorzitter: Baron Richard

Raadsheer-verslaggever: de h. Ligot

Advocaat-generaal: de h. Charles

Advocaten: Mrs. Simont en Bayart

Verzekering—Civielrechtelijke aansprakelijkheid—Motorrijtuigen—Ongeval veroorzaakt door een persoon die niet door een verzekering gedekt was—Benadeelde aan wie een schadeloosstelling krachtens de wetgeving op de verzekering tegen ziekte en invaliditeit toekomt—Omvang van het eigen recht van de benadeelde en van zijn verzekeringsinstelling tegenover het gemeenschappelijk waarborgfonds.

Wanneer een persoon benadeeld is door het gebruik van een motorrijtuig in het in art. 16 van de Wet van 1 juli 1956 bepaalde geval, en hem een schadeloosstelling toekomt krachtens de wetgeving op de verzekering tegen ziekte en invaliditeit, hebben de benadeelde en de verzekeringsinstelling elk een eigen recht tegenover het gemeenschappelijk waarborgfonds, waardoor de eerste vergoeding voor de niet door de verzekeringsinstelling gedekte lichamelijke schade, en de tweede terugbetaling van de verleende prestaties kan verkrijgen.

Nationaal Verbond van Socialistische Mutualiteiten
t/Gemeenschappelijk Waarborgfonds.

Gelet op het bestreden arrest, op 1 maart 1972 door het Hof van beroep te Luik gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 15, paragraaf 1, 16

van de wet van 1 juli 1956 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, 1, 3 van het koninklijk besluit van 5 januari 1957 tot bepaling van de toekenningsvoorwaarden en van de omvang der rechten van de benadeelden tegenover het gemeenschappelijk waarborgfonds bedoeld bij voormelde wet van 1 juli 1956 en van artikel 70, paragraaf 2, van de wet van 9 augustus 1963 tot instelling en organisatie van een regeling tot verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, gewijzigd bij artikel 32 van de wet van 8 april 1965 tot wijziging van voormelde wet van 9 augustus 1963,

doordat, na te hebben vastgesteld dat eiser aan zijn verzekerde, Nicole Schippers, een bedrag van 22.625 frank heeft betaald, zijnde de schade die deze laatste had geleden ten gevolge van een ongeval veroorzaakt door een persoon die, op de dag van het ongeval, niet was gedekt door een verzekering burgerrechtelijke aansprakelijkheid, het arrest beslist dat dit bedrag van 22.625 frank geen 'excedent is ten aanzien van de wettelijke vergoedingen waartoe het (eiser) gehouden was' en dus niet door het gemeenschappelijk waarborgfonds aan eiser moet worden terugbetaald,

terwijl artikel 70, paragraaf 2, lid 3, van de wet van 9 augustus 1963 zoals het op het ogenblik van de feiten van toepassing was, dat wil zeggen gewijzigd bij artikel 32 van de wet van 8 april 1965, bepaalt 'de verzekeringsinstelling heeft een eigen recht van terugvordering van de verleende prestaties tegenover het Gemeenschappelijk Waarborgfonds, ... wanneer de schade, waarvoor de prestaties werden verleend, veroorzaakt is door een motorrijtuig dat niet geïdentificeerd is of waarvan de burgerrechtelijke aansprakelijkheid niet gedekt is door een verzekering overeenkomstig de bepalingen van de wet van 1 juli 1956', waaruit volgt dat het arrest, door het recht van eiser te beperken 'tot de vergoeding die de prestaties van het ziekenfonds overschrijdt', die in het middel bedoelde wettelijke bepalingen heeft geschonden :

Overwegende dat, volgens artikel 16 van de wet van 1 juli 1956, de personen, benadeeld door het gebruik van een motorrijtuig, in het in dit artikel bepaalde geval, tegenover het gemeenschappelijk waarborgfonds, voor de vergoeding van hun lichamelijke schade, een recht op schadeloosstelling kunnen doen gelden waarvan de Koning de toekenningsvoorwaarden en de omvang bepaalt ;

Overwegende dat artikel 3 van het koninklijk besluit van 5 januari 1957, dat strekt tot uitvoering van die bepalingen, zegt dat, wanneer aan de benadeelde schadeloosstelling toekomt krachtens de wetgeving op de verzekering tegen ziekte en invaliditeit, de vergoeding voor de materiële schade voortvloeiende uit lichamelijke letsels door het gemeenschappelijk waarborgfonds enkel verschuldigd is in zover ze de schadeloosstelling overschrijdt die aan de benadeelde toekomt krachtens die wetgeving ;

Overwegende dat artikel 32 van de wet van 8 april 1965, dat een derde lid toevoegt aan paragraaf 2 van artikel 70 van de wet van 9 april 1963 tot instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, aan de verzekeringsinstelling een eigen recht van terugvordering van de verleende prestaties tegenover het gemeenschappelijk

waarborgfonds toekent, wanneer de schade, waarvoor de prestaties werden verleend, veroorzaakt is door een motorrijtuig dat niet geïdentificeerd is of waarvan de aansprakelijkheid niet gedekt is door een verzekering overeenkomstig de bepalingen van de wet van 1 juli 1956 ;

Overwegende dat uit de vergelijking van die bepalingen volgt dat de benadeelde en de verzekeringsinstelling elk een eigen recht hebben tegenover het gemeenschappelijk waarborgfonds waardoor, de eerste, vergoeding voor de niet door de verzekeringsinstelling gedekte lichamelijke schade en, de tweede, terugbetaling van de verleende prestaties kan verkrijgen ;

Dat het arrest, door de rechtsvordering van eiseres te beperken tot de vergoeding die de prestaties verschuldigd krachtens de wetgeving op de verzekering tegen ziekte en invaliditeit overschrijdt, de in het middel vermelde bepalingen heeft geschonden ;

Dat dit middel dus gegrond is.

.....

NOOT—Zie Kluwers Verzekeringshandboek, Tw. Motorrijtuigenverzekering, blz. 22b en 23, en de auteurs waarnaar verwezen wordt.

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER—29 MEI 1973

Voorzitter-verslaggever : de h. Naulaerts

Eerste advocaat-generaal : de h. P. Mahaux

Advocaat : Mr. De Bruyn

Onrechtmatige daad—Aan een rijksweg toegebrachte schade—Aan de Staat gefactureerde herstellingskosten—Belasting op de toegevoegde waarde.

Het werd niet betwist dat de Staat op de facturen van de door de aannemers uitgevoerde herstellingen aan een rijksweg, die ingevolge een door verweerder veroorzaakt ongeval beschadigd was, de belasting over de toegevoegde waarde verschuldigd was en gekwetend heeft, maar het bestreden vonnis heeft geweigerd verweerder tot terugbetaling van die belasting te veroordelen.

Daar ingevolge de artikelen 6, 45 en 75 van de Wet van 3 juli 1969 alleen de belastingplichtige de hem door zijn leveranciers gefactureerde belasting over de toegevoegde waarde in aftrek mag brengen of teruggave ervan mag bekomen en de Staat in principe geen belastingplichtige is, mag de Staat die belasting, die hem voor de aangekochte goederen en de verstrekte diensten werd gefactureerd, niet in aftrek brengen of terugverkrijgen, en bevindt hij zich derhalve in de fiscale toestand van een consument.

Als de Staat schade lijdt door een onrechtmatige daad, heeft hij recht op de integrale vergoeding van de geleden schade. Nu de herstelling van een aan de Staat toebehorend goed een uitgave is die met de belasting over de toegevoegde waarde is bezwaard, is de Staat gerechtigd om ook deze belasting, element van de schade, op de schadeplichtige te verhalen.

De Belgische Staat t/Guldentops

Gelet op het bestreden vonnis, op 20 december 1972 in hoger beroep gewezen door de Correctionele recht-bank te Brussel ;

Overwegende dat de voorziening, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is in zoverre zij gericht is tegen de beslissing waarbij verweerder veroordeeld wordt om aan eiser 73.503 frank, met compensatoire en gerechtelijke interesten en de kosten te betalen ;

Over het middel afgeleid uit de scheiding van de artikelen 97, 111, 112, 115 van de Grondwet, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 3, 4 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering, 2, 11 van de wet van 28 juni 1963 tot wijziging en aanvulling van de wetten op de comptabiliteit van de Staat, 2, 1°, 4, en 98 van de wet van 3 juli 1969 tot invoering van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde, deze wet gewijzigd door artikel 1, B, van de wet van 19 december 1969,

doordat het bestreden vonnis eiser zijn vordering tot schadevergoeding ontzegt, in zoverre zij ertoe strekt terugbetaling te bekomen van de belasting over de toegevoegde waarde, begrepen in het bedrag van de facturen der herstellingen welke moesten worden uitgevoerd aan de installaties van de Staatswegenis, die tengevolge van het door verweerder veroorzaakte ongeval waren beschadigd, op de grond 'dat de betaling van deze bedragen (B.T.W.) door het Ministerie van openbare werken niet als een verliespunt kan beschouwd worden door de Belgische Staat ; dat immers de Belgische Staat deze sommen in de vorm van belastingen ten voordele van het Ministerie van Financiën geïnd heeft ; dat het patrimonium van de Belgische Staat één is en beklagde niet kan veroordeeld worden tot het vergoeden van een schade die in feite door de Belgische Staat niet werd geleden',

terwijl de vergoeding van een door een misdrijf veroorzaakte schade zich uitstrekt tot alle gevolgen, zelfs onrechtstreekse, van het misdrijf, en de betaling, door eiser, van de belasting over de toegevoegde waarde als oorzaak heeft de door verweerder begane misdrijven, zodat het vonnis, door deze laatste te ontslaan van de terugbetaling van de belasting over de toegevoegde waarde, begrepen in het bedrag van de facturen van de herstellingswerken aan de door zijn schuld beschadigde installaties, de artikelen 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 3, 4 van de wet van 17 april 1878 en 97 van de Grondwet schendt ;

terwijl de herstelling van de door verweerder veroorzaakte schade een economische activiteit heeft opgeleverd welke, onder meer krachtens artikel 2, 1°, van de wet van 3 juli 1969 tot invoering van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde, ten voordele van de Staat een recht op een fiscale ontvangst heeft doen ontstaan, en terwijl, derhalve, door de door eiser gedragen uitgave voor belasting over de toegevoegde waarde in compensatie te brengen met een overeenstemmende fiscale ontvangst, gedaan door het Ministerie van Financiën, het vonnis de Staat een belasting doet derven waarop hij recht heeft (schending van de artikelen 111, 112, 115 van de Grondwet, 2, 1°, 4 van de wet van 3 juli 1969, 98 van dezelfde

wet, zoals het is gewijzigd door artikel 1, B, van de wet van 19 december 1969, 2 en 11 van de wet van 28 juni 1963 tot wijziging en aanvulling van de wetten op de comptabiliteit van de Staat) ;

terwijl, in ieder geval, het feit dat het Departement van financiën een fiscale ontvangst overeenstemmende met de door eiser gedragen belasting over de toegevoegde waarde heeft geboekt, zijn bron vindt in de jaarlijkse belastingwet en in de wetgeving tot invoering van de belasting over de toegevoegde waarde geheel los staat van de door verweerder begane misdrijven, en, ter bepaling van de vergoeding, verschuldigd wegens de aan eiser berokkende schade, er geen rekening mag worden gehouden met latere gebeurtenissen zonder verband met de misdrijven of de schade zelve, en terwijl daaruit volgt dat het vonnis, door de ontvangst van de belasting over de toegevoegde waarde, gedaan door het Ministerie van Financiën, in aanmerking te nemen voor de beoordeling van de omvang van de door eiser geleden schade, de wettelijke regelen betreffende de vergoeding van de uit een misdrijf voortvloeiende schade heeft geschonden (schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 3 en 4 van de wet van 17 april 1878) ;

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt en het niet betwist werd dat op de facturen van de door de aannemers uitgevoerde herstellingen aan installaties van de Staatswegenis, welke ingevolge een door verweerder veroorzaakt ongeval werden beschadigd, eiser de belasting over de toegevoegde waarde schuldig was en gekweten heeft ;

Overwegende dat, nu ingevolge de artikelen 6, 45 en 75 van de wet van 3 juli 1969 tot invoering van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde, alleen de belastingplichtige de hem door zijn leveranciers gefactureerde belasting over de toegevoegde waarde in aftrek mag brengen of teruggave ervan mag bekomen en de Staat in principe geen belastingplichtige is, eiser deze belasting, die hem voor de aangekochte goederen en verstrekte diensten werd gefactureerd, niet in aftrek mag brengen of terugverkrijgen en zich derhalve in de fiscale toestand van een consument bevindt ;

Overwegende dat de Staat, die schade lijdt door een misdrijf of een oneigenlijk misdrijf, op grond van de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek recht heeft op de integrale vergoeding van de geleden schade ; dat, nu de herstelling van een aan de Staat toebehorend goed een uitgave is die met de belasting over de toegevoegde waarde is bezwaard, de Staat gerechtigd is om ook deze belasting, element van de schade, op de schadeplichtige te verhalen ;

Overwegende dat de omstandigheid dat bedoelde belasting de Staat, Minister van Financiën, uiteindelijk ten goede komt daaraan niets kan afdoen, nu zulks zijn oorzaak vindt in de belastingwet en de werken tot herstelling van de door verweerder veroorzaakte schade een economische activiteit opleveren die in de werkings sfeer van de belasting over de toegevoegde waarde valt, zodat dit voordeel en de gevorderde schadevergoeding op verschillende gronden steunen en verschillende voorwerpen hebben ;

Dat er trouwens, krachtens de artikelen 2, 3 en 11

van de wet van 28 juni 1963 tot wijziging en aanvulling van de wetten op de comptabiliteit van de Staat, geen compensatie noch dubbel gebruik kan geschieden tussen de ontvangsten en de uitgaven van verscheidene departementen ;

Overwegende dat, indien de Staat niet gerechtigd was om de belasting over de toegevoegde waarde, die hij op het bedrag van de werken heeft gekweten, ten laste van verweerder terug te vorderen, hij, in strijd met wat het bestreden vonnis beweert en met schending van artikel 2, 1°, van het Wetboek van de belasting over de toegevoegde waarde, die belasting zou moeten derven ;

Dat het middel gegrond is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis, in zoverre het uitspraak doet over de door eiser teruggevorderde belasting over de toegevoegde waarde ;

Verwerpt de voorziening voor het overige ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Veroordeelt verweerder in drie vierde van de kosten ; laat een vierde ervan ten laste van eiser ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Correctionele rechtbank te Mechelen, zitting houdende in hoger beroep.

NOOT—Zie Vred. Ieper (2e kanton), 29 december 1972, R.W., 1972-73, 1257.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

10e KAMER—6 APRIL 1972

Voorzitter : de h. Paës

Raadsheren : de hh. Grenez en Delva

Advocaten : Mrs. L. Hermans en Van Genechten

Onrechtmatige overheidsdaad—Gemeente—Verlaging van wegpeil zonder de vereiste aanpassingswerken—Schending van de rechten van de randeigenaar.

De gemeente is tot schadeloosstelling gehouden wanneer zij in de uitoefening van haar discretionaire macht m.b.t. het gemeentelijk wegenbeleid het eigendomsrecht van een randeigenaar aantast door het uitvoeren van werken, zonder dat het algemeen belang de opoffering van dit privaatsrecht vereist.

A fortiori is zij tot schadeloosstelling gehouden wanneer zij een quasi-delictuele fout begaat, zoals in het geval waarin de uitvoering van de door haar bevolen wijziging van het wegpeil bij gebrek aan elementaire aansluitingswerken de toegang van het randeigendom tot de openbare weg verhindert of op abnormale wijze bemoeilijkt.

Gemeente Mol t/Cools

Overwegende dat Cools terecht aanvoert dat de Gemeente Mol zijn fundamentele rechten van randeigenaar heeft geschonden, toen zij verhardingswerken in de St Theresiastraat liet uitvoeren waardoor, als gevolg

van een verlaging van het wegpeil, een niveau-verschil is ontstaan dat, bij gebrek van aanpassingswerken, de normale toegang tot de woning van Cools verhindert, en het gebouw alleszins ongeschikt maakt tot uitbating van de door hem gedreven melkhandel ;

Overwegende dat de gemeente weliswaar, meer bepaald bij de uitvoering van taken van algemeen of gemeentelijk nut, openbare wegen mag deklasseren, verleggen, ophogen of verlagen ; dat zij echter gehouden is tot schadeloosstelling wanneer zij in de uitvoering van haar discretionaire macht ten deze het eigendomsrecht van een randeigenaar aantast, zonder dat het algemeen belang de opoffering van dit privaatsrecht vereist ; dat de gemeente a fortiori tot schadeloosstelling gehouden is, wanneer zij een hiervoor vatbare aquiliaanse fout begaat, zoals in het geval waarin de uitvoering van de door haar bevolen wijziging van het wegpeil, bij gebrek aan de elementaire aansluitingswerken, de toegang van het getroffen randeigendom tot de openbare weg verhindert of op abnormale wijze bemoeilijkt ;

Overwegende dat dit ter zake het geval is, waar door de aangeklaagde verhardingswerken het recht van Cools op toegang tot de St Theresiastraat, dat ingevolge aflevering van de bouwvergunning werd erkend en door het bouwen van zijn huis overeenkomstig de bouwvergunning werd geconsolideerd, alsmede zijn eigendomsrecht met inbegrip van het door artikel 544 Burgerlijk Wetboek gewaarborgd recht van genot, waarvan de bouwvergunning de wettelijke voorwaarde tot uitoefening is, in de hierboven gepreciseerde omstandigheden werden geschonden ;

Overwegende dat de Gemeente aldus door de kwestieuze buitenmatige verlaging van de openbare weg ten nadele van Cools een door art. 1382 Burgerlijk Wetboek gesanctioneerde rechtskrenking heeft gepleegd, welke niet wordt opgeheven door de weerlegging van het haar buitendien door Cools gemaakt verwijt het toekomstig hoogtepeil bij de aflevering van de bouwvergunning te hebben verzwegen ; dat overigens, waar de ongegrondheid van dit verwijt blijkt uit de omstandigheid dat bouwvergunning op 26.6.1962 werd afgeleverd, terwijl het ontwerp tot wegverharding eerst in 1964 zou goedgekeurd en uitgevoerd worden, hiermede tevens het argument wordt ontzenuwd dat de gemeente put in het aan Cools verweten verzuim om zelf niet naar het hoogtepeil te hebben geïnformeerd, bij gelegenheid van de bouwaanvraag ;

Overwegende dat de eerste rechter dienvolgens terecht aan Cools een vergoeding heeft toegekend ter bekostiging van de nodige werken om zijn woning van op de openbare weg toegankelijk te maken ;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935 ;

Verklaart het beroep niet gegrond ;

Bevestigt het beschikkend gedeelte van het bestreden vonnis ;

Verwijst de Gemeente Mol in de kosten van hoger beroep.

NOOT—1 - Over de grondslag van de essentiële rechten (les aisanes essentielles) van de randeigenaars (recht op toe-

gang (accès), op uitweg (issue), op uitzicht (vues) en licht (jour) m.b.t. de openbare weg vindt men verscheidene theorieën:

- oneigenlijke overeenkomst (cass. 6 mei 1848, B.J. 1848, 340);
- stilzwijgende overeenkomst (cass. 26 januari 1899, Pas. 1899 I 89);
- erfdiensbaarheid (zie Kluyskens V., Zakenrecht 1953 nr 251-2°, met verwijzing naar Planiol DI n° 2881; anders: Lindemans L., Erfdiensbaarheden, A.P.R., nrs 103-104-105);
- politiek recht m.a.w. het uitoefenen van bedoelde rechten „*jure civitatis*” (Wodon, Rép., Tw. Servitude d'écoulement nrs 8 en volg.; P.B., Tw. Eaux ménagères, nrs 17 en volg. en Tw. Ecoulement des eaux (Servitudes d'); Beroep Brussel 14 juli 1904, Pas. 1904 II, 241; vgl.: Rev. de l'Administr. 1947, blz. 100; Rb. Dendermonde 19 juni 1937, Pas. 1938 III 126; Grand-Jean, Des indemnités dues aux riverains en cas de changement de la voie publique, Belg. Jud. 1899, 401; zie ook: Rb. Brussel 27 december 1906, Rev. Admin. 1907, blz. 327; Raad van State 22 februari 1952, Rev. Comm. 1952, blz. 160).
- burgerlijke rechten die conform zijn met de bestemming van de openbare weg en hun ontstaan vinden in bouwvergunning en rooiplan (De Page V 1941, n° 812, blz. 709 met verwijzing in voetnoot (5) naar Marcotty, Voirie Publique (éd. Genot) nrs 46 en 362);
- eigendomsrecht (Beroep Brussel 14 juli 1904, Pas. 1904 II 241: hier tweevoudige grondslag: *jus civitatis* en eigendomsrecht; Beroep Brussel 27 december 1906, Pas. 1907 II 93, met bijgaande noot; vgl.: De Page V. 1941, blz. 875 voetnoot (1) onder nr 1004, m.b.t. Cass. 25 jan. 1894, Pas. I 99; Wilkin, Voirie et Alignement - Urbanisme et Construction, 1964, nr 66, blz. 150 en volg.);
- complement van het eigendomsrecht (zie o.m. Wilkin, op. cit., blz. 151);

2 - Bij nadere beschouwing blijkt dat privaatrecht en publiekrecht hier gelijklopend de uitoefening van het eigendomsrecht conditioneren. Het burgerlijk recht van eigendom impliceert op civielrechtelijk vlak de beschikking over de aanpalende erven ingeval van „insluiting” (enclave), en op publiekrechtelijk vlak de beschikking over de openbare weg, waar zonder de uitoefening van het recht van genot (art. 544 B.W.) niet mogelijk is. In dit laatste opzicht is het beschikkingsrecht van de randeigenaar m.b.t. de openbare weg een complement van zijn eigendomsrecht en, aldus beschouwd, een politiek recht sui generis, een soort van natuurlijk publiek recht (Wilkin, o.c., blz. 151), hetwelk echter ten overstaan van de overheid niet afdwingbaar is (Wilkin, o.c., blz. 150).

Het recht op toegang van de randeigenaar is aldus een facet van diens eigendomsrecht, een modaliteit van het recht van genot (art. 544 B.W.). Het steunt tevens op de bestemming van de openbare weg, die niet enkel ten behoeve van het openbaar verkeer, doch evenzeer ten gerieve van de randeigenaars is aangelegd. De bouwvergunning als zodanig impliceert slechts de administratiefrechtelijke erkenning van het aan de openbare weg grenzend perceel als bouwgrond (zie o.m. de Suray, *Traité Pratique du Droit de l'Urbanisme et de l'aménagement du territoire*, 1969 nr 255). Zoals het rooiplan is zij niets anders dan een wettelijke voorwaarde tot uitoefening van de essentiële rechten van de randeigenaars (zie Beroep Brussel 27 dec. 1906, Pas. 1907 II 93).

3 - De beroving van de essentiële rechten met het oog op beschikking over de openbare weg roept redelijkerwijs de gedachte van rechtsherstel op. Gesteld dat de rechterlijke macht de uitvoerende macht de verplichting tot materieel herstel van de schadetoebrengende situatie niet kan opleggen, wordt het schadegeval opgelost door toekenning van schadevergoeding.

Zo eenvoudig is het probleem evenwel niet. De randeige-

naars zijn administratiefrechtelijk onderworpen aan een toenemend aantal in het algemeen belang opgelegde beperkingen, waaruit ten andere ook zij voordeel halen (bestrating, waterafvoer, riolering, openbare verlichting, telefoonverbinding, verkeerssignalisatie e.d.m.). Deze beperkingen zijn principieel niet vatbaar voor schadeloosstelling. Het openbaar wegenbeleid is in onze verstedelijkte samenleving een perpetuum mobile, waar telkens moet worden gestreefd naar harmonisatie tussen algemeen en privé-belang.

De gemeenten hebben het recht wegen aan te leggen, te verharderen, te verhogen of te verlagen, in het algemeen belang, krachtens hun wettelijke opdracht 'te regelen al wat van gemeentelijk belang is' (art. 75 Gemeentewet), alsook 'de hoofdwegen en de algemene rooiplannen voor de steden en voor de aangebouwde gedeelten in de plattelandsgemeenten' te bepalen (art. 76-7° Gemeentewet) enz. - Maar in de uitoefening van haar discretionaire macht ten deze mogen zij de subjectieve rechten van de randeigenaars niet krenken, waar de imperatieven van het algemeen belang dit niet vereisen.

Het recht op schadevergoeding ontstaat pas bij toebrenging van abnormale schade welke de randeigenaar ervaart in de uitoefening van zijn essentiële rechten op beschikking van de openbare weg: toegang, uitweg, uitzicht, lucht en licht (zie Wilkin, O.C., nr 66, Blz. 156, 159). Het moet gaan om een schade die het eigendomsrecht van de randeigenaar dermate aantast dat in het algemeen belang aan zijn eigendom een zwaardere last wordt opgelegd dan aan dat van de andere randeigenaars, en waardoor de normale uitoefening van het recht van genot (art. 544 B.W.) wordt verhinderd of buitenmate bemoeilijkt (zie en vlg.: Beroep Brussel 27 dec. 1906, Pas. 1907 II 93 e.v.; Wilkin o.c., blz. 158).

De overheid begaat niet noodzakelijk een fout wanneer zij de randeigenaar, in het algemeen belang, dergelijke beperkingen oplegt waardoor buitengewone schade wordt aangericht. Volgens Wilkin zou bij abnormale schade enkel de Raad van State op grond van art. 7 van de wet van 23 december 1946 ter zake bevoegd zijn. Deze zienswijze schijnt door de Raad van State niet te worden bijgetreden (zie Wilkin, o.c. nr 66, blz. 154, 157 en 161).

Maar zodra de administratie, naar aanleiding van het uitvoeren van werken aan het openbaar wegennet, de randeigenaars of sommigen onder hen van het normaal gebruik van de openbare weg berooft, wegens veronachtzaming van de elementaire aanpassingswerken m.b.t. de nieuw geschapen toestand, begaat zij een voor schadeloosstelling vatbare aquiliaanse fout (Wilkin, o.c., blz. 157).

Het ligt voor de hand dat, in het hier onbesproken geval waarin de overheid ertoe gebracht wordt om, onder voorwendsel dat de door haar voorgeschreven werken het algemeen belang dienen, bepaalde ingezetenen ter wille te zijn, de benadeelde randeigenaars eventueel aanspraakgerechtigd zullen zijn op schadeloosstelling op grond van administratieve machtsafwendings.

T.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

JEUGDKAMER—14 JUNI 1973

Voorzitter: de h. J. Delva

Advocaat-generaal: de h. P. De Cant

Advocaat: Mr. C. Masson

Adoptie—1. Hoger beroep tegen een vonnis van homologatie van een akte van wettiging door adoptie—Vorm—Kennisgeving door de griffier—2. Wettiging door adoptie van een Viëtnamees kind—In wiens nationale wet wel de adoptie, maar niet de wettiging door adoptie voorkomt.

1. Inzake hoger beroep tegen een vonnis van homologatie van een akte van wettiging door adoptie geldende de bij art. 351 B.W. bepaalde vormvoorschriften.

Als de door art. 351 B.W. voorgeschreven regels werden nageleefd, betwisten de geïntimeerden ten onrechte de ontvankelijkheid van het hoger beroep wegens niet-inachtneming van art. 1056, 2°, Ger.W., omdat zij pas bij een schrijven van 20 april 1973 uitgaande van de griffier bij de jeugdkamer van het hof in kennis werden gesteld van het op 1 februari 1973 ingestelde beroep.

2. De wettiging door adoptie is een verder doorgegreven vorm van adoptieve afstamming, met verstrekkende gevolgen, die dezelfde zijn als die welke uit een wettige afstamming voortspruiten, zonder dat de toetsing aan het persoonlijk statuut van de betrokken partijen hierdoor wordt beïnvloed. Blijkens art. 344, § 1, lid 1, B.W., is de toelaatbaarheid in België van een adoptieve afstamming tussen Belgen en vreemdelingen niet afhankelijk gesteld van de al dan niet verschillende gevolgen die zulke afstamming voor de onderscheiden partijen meebrengt overeenkomstig de voorschriften van art. 344, § 2, betreffende de enkele adoptie.

Daar eensdeels in de Viëtnamese wetgeving de adoptie beheerst wordt door een met de Belgische adoptie verenigbaar bestel, en anderzijds de naar Belgisch intern recht aanwezige verschillpunten tussen adoptie en wettiging door adoptie niet determinerend zijn bij de toetsing aan het in Viëtnam geldende stelsel, volgt hieruit naar eis van recht, conform art. 344 § 1, dat de wettiging door adoptie van een Viëtnames kind door een Belgisch echtpaar beantwoordt aan de eisen van zijn persoonlijk statuut en mitsdien toegelaten is en voor homologatie vatbaar.

De Procureur-generaal t/K. en V.

Gezien, in behoorlijke vorm, de door de wet vereiste processtukken en meer bepaald het op 4 januari 1973 door de jeugdrechtbank te Antwerpen gewezen vonnis waartegen door de heer Procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg bij op 1 februari 1973 ter griffie van dit Hof neergelegd verzoekschrift binnen de wettelijke termijn hoger beroep werd ingesteld ;

I. Wat de ontvankelijkheid van het hoger beroep betreft

Overwegende dat geïntimeerden ten onrechte de ontvankelijkheid van het hoger beroep betwisten, wegens niet-inachtneming van de bepaling van artikel 1056 § 2 van het Gerechtelijk Wetboek, stellende dat zij pas bij schrijven van 20 april 1973 uitgaande van de griffier bij de jeugdkamer van het hof van beroep in kennis werden gesteld van het hoger beroep en dat hun rechten van verdediging werden in het gedrang gebracht door de ter zake gevolgde procedure van kennisgeving ;

Overwegende dat luidens artikel 351 van het Burgerlijk Wetboek, zoals gewijzigd door de wet van 21 maart 1969, de procureur des Konings – evenals de andere partijen – inzake adoptie hoger beroep kan in-

stellen binnen de termijn van één maand te rekenen vanaf de door de griffier verrichte kennisgeving van het vonnis, terwijl lid 2 van hetzelfde artikel 351 bepaalt dat het hoger beroep geschiedt bij verzoekschrift neergelegd ter griffie van het hof van beroep ; dat dezelfde vormvoorschriften gelden inzake wettiging door adoptie (art. 369 B.W. dat art. 349 tot 356 toepasselijk stelt) ;

Overwegende dat de door artikel 351 van het Burgerlijk Wetboek opgelegde voorschriften qua vorm en termijn conform zijn met de in artikel 58 lid 2 van de wet van 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming bedoelde regeling, met dit correctief dat in het geval van voormeld art. 351 de termijn van één maand pas begint te lopen vanaf de kennisgeving van het vonnis door de griffier ; dat de wetgever deze regeling blijkbaar met het oog op de procedure inzake jeugdbescherming getroffen heeft, zoals art. 1056 en volgende Gerechtelijk Wetboek de rechtspleging voor hoger beroep tegen de vonnissen van de rechtbank van eerste aanleg organiseert (zie o.m. verslag Hambye, Parl. B. Senaat, nr 358 van 4 november 1967, onder artikel 351, Pasinomie 1969, blz. 216) ;

Overwegende dat de door artikel 351 van het Burgerlijk Wetboek voorgeschreven regelen terzake werden nageleefd ; dat het hoger beroep op 1 februari 1972 en dus, a fortiori, tijdig werd ingesteld, meer bepaald binnen de maand na het op 4 januari 1973 gewezen vonnis, zulks bij regelmatig ter griffie van het Hof neergelegd verzoekschrift ; dat de rechten van verdediging van geïntimeerden geenszins werden benadeeld, daar zij ter zitting van 10 mei 1973 hebben geconcludeerd en gepleit ;

II. Ten gronde

Overwegende dat de bij verzoekschrift van 29 juni 1972 door geïntimeerden, met name de echtgenoten KEERSMAEKERS Remi – VAN DE VELDE Hilda, ingeleide vordering hoofdzakelijk strekt tot homologatie van de op 14 juni 1972 vóór de vrederechter van het kanton Antwerpen door voornoemde geïntimeerden ondertekende akte, luidens welke zij verklaarden door adoptie te wettigen het kind NGUYEN Thi Kim Loan, geboren op 14 november 1965 te Tân-An, in de Republiek Viet-Nam, van Vietnamese nationaliteit, dochter van onbekende vader en van de genaamde NGUYEN Thi Lan ;

Overwegende dat de jeugdrechtbank de vordering inwilligde en, tevens ingaand op het bijkomend verzoek tot wijziging van de familienaam van de door adoptie gewettigde minderjarige, vaststelde dat de familienaam van voornoemd kind voortaan KEERSMAEKERS zou zijn zonder enige toevoeging en besliste dat de voornamen 'Thi Kim Loan' zouden gewijzigd worden in 'Thia', zodat het kind in de toekomst 'KEERSMAEKERS Thia' zou heten ;

Overwegende dat appellante deze beslissing aanvecht op grond van de stelling dat de eerste rechter hier, in strijd met de ter zake vigerende beginselen en met art. 3 en 344 lid 1 B.W., de akte van wettiging door adoptie homologeerde,

– waar, eendeels, meer bepaald :

1 – het door adoptie te wettigen kind en de adop-

tanten respectievelijk de Viëtnameese en de Belgische nationaliteit bezitten en de wettiging door adoptie tussen Belgen en vreemdelingen in België slechts is toegelaten indien elk van de partijen voldoet aan de eisen van haar eigen persoonlijk statuut (art. 344 § 1 B.W.), met dien verstande dat geadopteerde en adoptanten ieder aan de door zijn nationale wet gestelde vereisten onderworpen is en dat, bijgevolg, de wettiging door adoptie in België voor iedere partij enkel toelaatbaar is in zover haar nationale wet deze instelling huldigt ;

2 - de wettiging door adoptie en de adoptie naar Belgisch recht twee onderscheiden en naar rechtsgevolg wezenlijk verschillende instellingen zijn, gesteld dat - meer bepaald - het statuut van de adoptie beperkte rechtsgevolgen in het leven roept en de toestand van de geadopteerde in diens eigen familie ongewijzigd laat, terwijl bij wettiging door adoptie de geadopteerde het volwaardig statuut van wettig kind van adoptanten verkrijgt en ophoudt tot zijn oorspronkelijke familie te behoren ;

- waar, *anderdeels*, de toetsing van deze beginselen aan art. 145, 146, 147 en 148 van de Viëtnameese wet nr 15/64 van 23 juni 1964, die het persoonlijk statuut van geadopteerde beheerst, tot de vaststelling noopt dat in deze wet slechts de enkele adoptie is voorzien, maar dat in diezelfde wet geen instelling aanwijsbaar is welke aan onze instelling van wettiging door adoptie beantwoordt ;

Overwegende dat deze stelling stoelt op een juridisch rechtlijnige opvatting van het 'persoonlijk statuut' dat de Belgische wetgever van 1969 in art. 344 § 1 B.W. als criterium voor de toelaatbaarheid van adoptie en wettiging door adoptie tussen vreemdelingen of tussen Belgen en vreemdelingen, op Belgische bodem, heeft aangelegd ;

Overwegende dat weliswaar 'adoptie' en 'wettiging door adoptie' in het stelsel van de wet van 21 maart 1969 naar voorwaarden en rechtsgevolgen onderling grondig verschillen (zie o.m. J. Canivet, *De l'équivalence des institutions prévoyant la filiation adoptive et droit international privé belge*, Journ. Trib. 1972, N.4805, blz. 685 en volg.) ; dat de toetsing aan het persoonlijk statuut van de betrokken partijen echter gebeuren moet met inachtneming van de globale in de wet neergelegde waarderingsmaatstaf van de adoptie als maatschappelijk functioneel rechtsinstituut ; (zie en vgl. wat de hier te volgen leidraad betreft : van Gerven, W., *Het Beleid van de rechter*, Standaard wetensch. uitg., Tjeenk Willink, 1973, o.m. blz. 23 en volg., 129 en volg.) ;

Overwegende dat, waar adoptie een op contractuele leest geschoeide instelling is ertoe strekkend aan geadopteerde een fictieve afstamming te bezorgen welke de wettige afstamming zoveel mogelijk benadert, het zwaartepunt van deze instelling uiteraard op deze doelgerichtheid doorweegt, veeleer dan op de intensiteit van haar rechtstechnische verwezenlijking ;

Overwegende dat bij nadere beschouwing van de evolutie van 's wetgevers bedoeling duidelijk blijkt hoe deze, in de loop van de jongste decennia, geleidelijk van een patrimoniaal-genealogische, aan het Napoleontische tijdvak nog vastklevende opvatting van de adoptie is afgestapt naar een overwegend familiale

visie met sociale inslag ; dat reeds in de optiek van de wetten van 22 maart 1940 en 10 februari 1958 de adoptie te voorschijn komt als 'een instelling tot bescherming van verlaten kinderen' welke tevens de mogelijkheid schiep tot lotsverbetering van de natuurlijke, inclusief overspelige of bloedschendige kinderen in de schoot van de eigen familie ; dat de adoptie-instelling aldus in de hand van de wetgever uitgroeiende tot een middel ter bevordering en intensivering van de gezinsintegratie, en dit zowel op het vlak van de wettige als van de natuurlijke afstamming, zo mogelijk dank zij door echtgenoten gelijktijdig verrichte adoptie (zie o.m. verslag Hambye, Parl. B. Senaat, nr 358, zitt. 1966-1967, blz. 1 en 2) ;

Overwegende dat diezelfde over verschillende cultuurperiodes gespreide wetgeving in harmonie met het vigerende regelensysteem der omringende landen, die met varianten de dominerende tendens van het internationaal bewustzijn weerspiegelen, moet worden toegepast, en wel in functie van de meest voor de hand liggende waardenprioriteit ;

Overwegende dat, zoals oordeelkundig door de eerste rechter aangestipt, het rechtstatuut van de adoptie zich in het huidige tijdgewricht in tal van nationale wetgevingen - via min of meer afgeronde legitimatiestelsels - met toenemende kracht naar verder doorgedreven familiale integratie doorzet ; dat deze ontwikkeling zich voltrekt in functie van de internationaal-privaatrechterlijke noodwendigheden op wereldschaal ; (zie o.m. Verwilghen M., *La filiation adoptive et droit international privé belge*, Revue du Notariat Belge, blz. 180-181, n° 18) ; dat de rechter, vóór de wetgever, wordt geconfronteerd met de hieruit voortvloeiende problematiek inzake kinderverlating, ouderloze jeugd, afstamming en andere naweeën van demografische ontreddeering ingevolge oorlog en wapengeweld ; dat waar dergelijke problematiek ten dele door een veralgemeend stelsel van adoptie kan worden opgevangen, de op dit stuk vigerende rechtsregelen bij voorkeur naar opbouwende finaliteitoplossingen, liever dan naar te rechtstechnisch gebonden toepassingen moeten worden omgebogen ;

Overwegende dat deze zienswijze, onder internationaal-privaatrechtelijk oogpunt, een bijkomende verantwoording vindt in de omstandigheid dat in een aantal vreemde wetgevingen (waaronder b.v. Indië) verwijzingsregelen zijn ingevoegd krachtens welke de burgers der betrokken landen, meer bepaald inzake adoptie, onderworpen zijn aan de wet van het land waar zij gedomicilieerd zijn (zie hierover o.m. Verwilghen M., *La filiation adoptive et droit international privé belge - Ed. provisoire - U.C.L. - Colloque international Bruxelles 14-16 sept. 1972*) ;

Overwegende dat de Belgische wetgever van 1969, zich terdege bewust van deze evolutie, de adoptie aldus heeft geregeld dat de band van de geadopteerde met zijn oorspronkelijke familie steeds losser wordt en zijn opneming in het adoptief gezin steeds intenser doorgevoerd ; dat de wettiging door adoptie van meet af in het verlengde van deze strekking naar volledige overschakeling van de geadopteerde naar zijn adoptieve familie werd gesitueerd (zie o.m. verslag Hambye, loc.cit., blz. 3) ;

Overwegende dat luidens artikel 370 § 1 de wetti-

ging door adoptie aan het kind en aan zijn afstammelingen hetzelfde statuut en dezelfde rechten en verplichtingen verleent als die welke zij zouden hebben indien het kind geboren was uit het huwelijk van degenen die het door adoptie hebben gewettigd; dat, bijgevolg, de wettiging door adoptie weliswaar als een nieuwe doch niet als een afzonderlijke, naar rechtsgrond essentieel verschillende instelling mag worden beschouwd, doch integendeel, blijkens de wet zelf, slechts een verder doorgedreven vorm van adoptieve afstamming is, met verstrekkende gevolgen, die dezelfde zijn als die welke uit een wettige afstamming voortspuiten, zonder dat de toetsing aan het persoonlijk statuut van de betrokken partijen hierdoor wordt beïnvloed;

Overwegende inderdaad dat, waar krachtens artikel 344 § 1 lid 1 B.W. een adoptieve afstamming in België tussen Belgen en vreemdelingen toegelaten is overeenkomstig de door dit wetboek bepaalde vormen, indien iedere partij voldoet aan de door haar persoonlijk statuut vereiste voorwaarden, de toelaatbaarheid in België van een adoptieve afstamming tussen Belgen en vreemdelingen dus niet afhankelijk is gesteld van de al dan niet verschillende gevolgen die zulke afstamming voor de onderscheiden partijen medebrengt overeenkomstig de voorschriften van art. 344 § 2 B.W. betreffende de enkele adoptie; dat hieruit meteen volgt dat de verschillende rechtsgevolgen welke tussen de Belgische wettiging door adoptie – een vorm van adoptieve afstamming – en de adoptie behorende tot het persoonlijk statuut van geadopteerde zouden bestaan, ter zake niet doorslaggevend zijn;

Overwegende derhalve dat, waar eensdeels in de Vietnamese wetgeving de adoptie-instelling beheerst wordt door een met de Belgische adoptie verenigbaar bestel – iets wat appellant niet betwist –, terwijl anderdeels de naar Belgisch intern recht aanwezige verschillpunten tussen adoptie en wettiging door adoptie niet determinerend zijn bij de toetsing aan het in Vietnam geldende stelsel, hieruit naar eis van recht, conform met artikel 344 § 1 B.W. (art. 2 wet 21 maart 1969) volgt dat de wettiging door adoptie van het hierboven geïdentificeerde Vietnamese kind NGUYEN THI Kim Loan, door geïntimeerden, beantwoordt aan de eisen van deszelfs persoonlijk statuut en dientengevolge toegelaten en vatbaar is voor homologatie;

Overwegende dat de verenigbaarheid van adoptie en wettiging door adoptie naar Belgisch recht met het persoonlijk statuut van voornoemd kind een treffende illustratie vindt in de tweevoudige omstandigheid:

1 – dat de adoptie-procedure in Vietnam op benaastiging van geïntimeerden met goed gevolg ondernomen werd; dat de voor de vrederechter van Saigon op 8 mei 1970 verleden akte van adoptie bij vonnis van de rechtbank van eerste aanleg aldaar op 6 oktober 1970 werd gehomologeerd; dat om een reden die niet ter beoordeling staat van het Hof de overschrijving van dit vonnis op de register van de burgerlijke stand, ten rande van de geboorteakte van geadopteerde, tot dusver niet is geschied;

2 – dat anderzijds blijkens een brief van de zaakgelastigde bij de Ambassade van de Vietnamese Republiek te Brussel aan de raadsman van geïntimeerden (brief van 2 oktober 1972), de Minister van Justitie

van zijn land ten behoeve van een zeker aantal Belgische adoptief-ouders had gepreciseerd dat hij zich niet verzet tegen de wettiging door adoptie van een Vietnamese kind overeenkomstig de bepalingen van de Belgische wet, hoewel hij wist dat deze wettiging de toekenning van de Belgische nationaliteit aan dit Vietnamese kind ten gevolge zal hebben;

Overwegende tenslotte dat het bezwaar voortvloeiend uit de voor dit kind aan de wettiging door adoptie naar Belgisch recht verbonden gunstiger rechtsgevolgen dan die welke het kind in Vietnam zou genieten, de homologatie van deze voor belanghebbende voordeliger variante van adoptie des te minder mag verhinderen, daar dit bezwaar door de bepaling van art. 344 § 4 B.W. ontzenuwd wordt, naar luid waarvan de gevolgen van in België of in het buitenland gewezen beslissingen van herroeping van een adoptieve afstamming (inclusief wettiging door adoptie) tussen vreemdelingen of tussen Belgen en vreemdelingen in België, onder voorbehoud van de openbare orde, beheerst worden door het persoonlijk statuut van de geadopteerde;

Overwegende dat uit wat voorafgaat volgt dat de grondvoorwaarden van de Belgische en Vietnamese wetgevingen ter zake vervuld zijn; dat de nagestreefde wettiging door adoptie op wettige redenen steunt en, met inachtneming van alle rechtmatige belangen en feitelijke gegevens, verantwoord voorkomt;

(.....)

NOOT—1. Vgl. C. VAN MALDEREN, *Adoptie en wettiging door adoptie*, nr. 290. Op te merken is, dat art. 1056, 2°, Ger.W., geen nietigheid stelt op het overschrijden van de termijn van kennisgeving van het hoger beroep door de griffier (Hof Brussel, 3 november 1970, *Pas.*, 1971, II, 57). Zie ook Cass., 3 juni 1971, *Pas.*, 1971, I, 933, *Arr. Cass.*, 1971, 981, betreffende de verplichting om binnen drie maanden uitspraak te doen als de dagvaarding tegen een bepaalde dag is uitgebracht.

2. In dezelfde zin: Jeugdr. Antwerpen, 1 februari 1972, *R.W.*, 1971-72, 1893; Hof Luik (jeugdkamer), 6 december 1971, *Pas.*, 1972, II, 34.

Anders: Rb. Namen, 12 februari 1971, *J.L.*, 1971-72, 52; Jeugdr. Brussel, 15 december 1969, *Rev. dr. fam.*, 1970, 67, met noot van J. CANIVET.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

10e KAMER—14 JUNI 1973

Voorzitter: de h. Paës

Raadsheren: de h. Delva en Mevr. de Man

Advocaten: Mrs. S. Deloof en P. Goossens

Onrechtmatige daad—Oorzakelijk verband—Art. 37 Verkeersreglement—Brandweerwagen rijdt door rood licht na vertraging die het stoppen benadert.

Terecht wordt de aansprakelijkheid voor een botsing met een brandweerwagen wegens miskennis van art. 37 Verkeersreglement ten laste gelegd van de autobestuurder die, voor het rode licht aan een kruispunt staande, op het ogenblik dat het licht voor hem op groen sprong, aanzette en een andere wagen – die bleef

staan – voorbijreed om het kruispunt over te steken, terwijl toch uit de verklaringen van de bestuurder van deze laatste wagen en van een bestuurder van een derde wagen die ook wachtte, blijkt dat hij de sirene van de in de andere straat naderende brandweerwagen moet gehoord hebben.

Daar de bestuurder van de brandweerwagen uit de stilstand van de overige aan het kruispunt opdagende wagens heeft kunnen afleiden, dat met de aanwezigheid van de brandweerwagen rekening werd gehouden, leverde het feit dat hij door het rode licht reed na een vertraging die het stoppen benaderde, voor de andere normaal opletende weggebruikers geen gevaar op. Het niet volledig stoppen van zijn wagen maakt geen met het ongeval noodzakelijk-causaal verbonden fout uit.

N.V. Royale Belge en Sielens t/Stad Antwerpen

Gezien, in behoorlijke vorm, de door de wet vereiste processtukken en meer bepaald het bestreden vonnis waartegen een naar vorm en termijn regelmatig alsook toelaatbaar hoger beroep werd ingesteld (Rb. Antwerpen 30 juni 1971);

Overwegende dat de eerste rechter de doelstellingen van de door appellanten en geïntimeerde respectievelijk ingestelde vordering en tegeneis, de omstandigheden van het verkeersongeval dat er aanleiding toe gaf en de wederzijdse standpunten van partijen ten deze nauwkeurig heeft toegelicht en, op grond van een oordeelkundige motivering welke het Hof bijtreedt en door de conclusies van appellanten niet wordt weerlegd, appellant Sielens de volledige aansprakelijkheid voor het ongeval ten laste heeft gelegd, wegens miskenning van art. 37 lid 1 Verkeersreglement;

Overwegende dat de voorhanden feitelijke gegevens en meer bepaald de samengelezen getuigenissen van de automobilisten Van der Heyden en Montastruc de overtuiging wettigen dat het geluidssignaal van de door Boesmans voor rekening van geïntimeerde bestuurde brandweerwagen voor Sielens hoorbaar was toen deze het kruispunt van uit de Lamorinièrestraat naderde; dat Van der Heyden, die in de Lange Leemstraat op 30 - 40 meter van het kruispunt stilstond, het geluidssignaal van de hem tegemoet rijdende brandweerwagen achter de gesloten ramen van zijn voertuig opving, terwijl Montastruc de sirene 'zwakjes' hoorde, toen hij na het overschakelen van het verkeerslicht op groen zijn startensklaar voertuig in de Lamorinièrestraat op eerste versnelling ontkoppelde en kort daarop, na zijn linkerportier-raam te hebben geopend, door Sielens werd voorbijgereden die dan in het kruispunt met de brandweerwagen in botsing kwam;

Overwegende dat Sielens des te meer reden had om kwestieus geluidssignaal te horen, daar hij blijkens de door hemzelf ten behoeve van zijn verzekeraar ingevulde ongevalsangifte van uit stilstand had aangezet zodra het licht op groen oversprong, al voegde hij hier verkeerdelijk en in strijd met de materiële vaststellingen aan toe 'zulks deden de andere auto's ook – getuige eveneens', hierbij doelend op de door hem als getuige opgegeven automobilist Montastruc, die rechts van hem stond; dat hij ongelijk had niet te stoppen of, indien hij werkelijk zelf stilstond, niet evenals Montastruc met oversteken te wachten; dat hij

daarentegen, naar het getuigenis Van der Heyden, het kruispunt met 'tamelijke snelheid' heeft willen dwarsen hoewel hij 'normaal gesproken' het lawaai van de brandweer-sirene moest hebben vernomen; dat hij zodoende meteen kennelijk is tekortgekomen aan zijn plicht van voorzichtigheid, waarvan het pas op groen overgeschakeld verkeerslicht hem geenszins ontsloeg;

Overwegende dat waar brandweerbestuurder Boesmans beweert te hebben gestopt vooraleer het kruispunt op te rijden, overeenkomstig art. 37 lid 2 Verkeersreglement, en waar getuigen Montastruc en Van der Heyden dit tegenspreken, doch laatstgenoemde met het correctief 'Het voertuig stond wel bijna stil', terwijl anderzijds Boesmans uit de stilstand van de overige aan het kruispunt opdagende voertuigen, waaronder voornoemde twee getuigen, heeft kunnen afleiden dat met de aanwezigheid van zijn gillende en flikkerlichtende brandweerwagen rekening werd gehouden, uit dit alles genoegzaam blijkt dat het doorrijden onder rood verkeerslicht, na een vertraging die het stoppen benaderde voor de andere normal opletende weggebruikers geen gevaar opleverde;

Overwegende dat, gelet op deze specifieke feitentoe-dracht, het Hof met de eerste rechter van oordeel is dat in deze omstandigheden het niet daadwerkelijk stoppen in hoofde van Boesmans geen met het ongeval noodzakelijk-causaal verbonden fout uitmaakt;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935;

Ontvangt het hoger beroep;

Verklaart het niet gegrond;

Bevestigt het bestreden vonnis;

Verwijst appellanten in de kosten van hoger beroep.

NOOT—1. Art. 37, lid 1, Verkeersreglement, is toepasselijk als blijkt dat het speciaal geluidssignaal moet waarneembaar geweest zijn, zelfs indien het in werkelijkheid niet waargenomen werd, behoudens speciale omstandigheden die overmacht uitmaken (Cass., 25 oktober 1965, *Pas.*, 1966, P., 273).

2. Betreffende de verplichtingen en de aansprakelijkheid van de bestuurder van een zieken-, politie-, rijkswacht- of brandweerwagen, enz., (zie de opsomming in art. 83-3 Verkeersreglement) raadplege men: Rb. Antwerpen, 3 april 1963, *R.W.*, 1963-64, 1284; Corr. Antwerpen, 24 april 1969, *R.W.*, 1968-69, 1861, bevestigd door Hof Brussel, 16 januari 1970, *R.W.*, 1969-70, 1297; Hof Brussel, 17 februari 1970, *R.W.*, 1969-70, 1297; Hof Brussel, 2 oktober 1970, *R.W.*, 1970-71, 951.

Voor een vergelijking met de Franse rechtspraak en rechtsleer zie men Hof Lyon, 19 juni 1970, *D.*, 1971, 199, met een noot van GEORGES COHENDY over 'Portée de l'art. R. 28 du Code de la route, relatif aux priorités spéciales'.

ARBEIDSRECHTBANK TE ANTWERPEN

1e KAMER—25 APRIL 1973

Voorzitter: de h. L. Janssens

Advocaten: Mrs. J. Deprez en J. Stappers.

Arbeidsovereenkomst werklieden—Opzegging—Willekeurige afdanking en rechtsmisbruik—Begrip

De vraag of een werkgever op willekeurige wijze een werknemer heeft afgedankt dient gesitueerd in het kader van de hiërarchische verhouding tussen werkgever en leidinggevend personeel enerzijds en ondergeschikt personeel anderzijds. Deze verhouding mag geen onaanvaardbare machtspositie voor de werkgever en het leidinggevend personeel vormen.

Rechtsmisbruik doet zich voor wanneer een rechtssubject een werkelijk recht wil laten gelden maar in zulke mate dat een ander rechtssubject een materieel en/of moreel nadeel ondergaat dat niet of onvoldoende in verhouding is tot het voordeel van de houder van het recht. Het is voldoende dat deze wanverhouding zich objectief voordoet.

V.D.W. t/A.T.M. Coöp. V.

In feite :

Uit de conclusies van partijen blijkt dat volgende feiten niet betwist worden :

— Eiser was als taxichauffeur in dienst bij verweerster sinds 22 februari 1963.

— Op 5 mei 1972 werd door verweerster aan eiser meegedeeld dat hij ontslagen werd om de volgende redenen : « Op 4 maart 1972 deed u een rit naar Aalst waarvan de prijs Fr. 1.140,— bedroeg. U verwaarloosde de klant vooraf te laten betalen wat nochtans verplicht is ingevolge artikel 66 van het arbeidsreglement. U weigert nu de Fr. 1.140,— af te rekenen aan ATM. Aangezien u de regels van het arbeidsreglement niet wenst te eerbiedigen zien wij ons dan ook verplicht u te ontslaan. Uw vooropzeg gaat in vanaf 8 mei en eindigt op 21 mei 1972 ».

— Bij vonnis van de correctionele rechtbank van Antwerpen van 9 januari 1973 werd aan eiser (burgerlijke partij) een bedrag toegekend van Fr. 280,— voor materiële schade en van één frank voor morele schade en aan verweerster (eveneens burgerlijke partij) een bedrag van Fr. 1.140,— telkens lastens Jenny Roelandt die nagelaten had de litigieuze rit te betalen.

Uit de aanvullende conclusies van verweerster blijkt dat zij betwist op de hoogte geweest te zijn dat de litigieuze rit van 4 maart 1972 een zwangere vrouw betrof.

In rechtte :

Uit de conclusie van eiser blijkt dat het voorwerp van zijn vordering een bedrag van Fr. 12.012,— vormt lastens verweerster. Deze vordering steunt op artikel 24 ter van de Wet op de arbeidsovereenkomsten voor werklieden zodat eiser dient te bewijzen dat hij door verweerster op willekeurige wijze werd afgedankt.

Eiser onderlijnt vooreerst dat hij nagenoeg tien jaren in dienst was van verweerster zonder moeilijkheden en zonder enige onregelmatigheid van zijnentwege zodat het feit dat hij éénmaal nagelaten heeft aan een zwangere vrouw een voorschot te vragen hem niet als fout kan aangewreven worden. Eiser verwijst vervolgens naar het K.B. van 27 juni 1969 houdende politiereglement betreffende de exploitatie van de taxidiensten en naar de verordening op de plaatsvoertuigen waarin de mogelijkheid maar niet de verplichting wordt voorzien een voorschot te eisen voor ritten op lange afstand. Tenslotte laat eiser gelden dat de reizigster, die aan de oorsprong van de betwisting staat, door de correctionele rechtbank van Antwerpen veroordeeld werd om aan verweerster het bedrag van Fr. 1.140,— zijnde dat van de litigieuze rit, te betalen.

Tot staving van zijn stelling verwijst eiser ook naar recente rechtspraak waarin de vraag naar het toepassingsgebied van artikel 24 ter (Wet op de arbeidsovereenkomsten voor werklieden) werd gesteld rond de begrippen willekeurige afdanking en misbruik van recht.

Verweerster betwist dat de afdanking willekeurig geweest is. Zij onderlijnt dat de ingeroepen reden de juiste is, dat eiser een fout begaan heeft door artikel 66 van het arbeidsreglement niet in acht te nemen (verplichting voorafbetaling te eisen voor ritten over verre afstand), dat er geen sprake is van enig tergend of kwaadwillig element in haar houding en dat eiser nagelaten heeft haar in kennis te stellen van het feit dat de vervoerde persoon een zwangere vrouw geweest is.

In het kader van dit geding mag niet uit het oog worden verloren, dat *een onderneming* niet alleen een economisch doel — een bepaalde produktie — na te streven heeft, maar eveneens en even wezenlijk een sociaal doel, namelijk een *samenwerking van een groep mensen* te verwezenlijken.

Toeval, afkomst, studie, intelligentie en werkkraft scheppen onvermijdelijk een *hiërarchische band tussen deze mensen* zodat het onderscheid gemaakt wordt tussen de « werkgever en het leidinggevend personeel » enerzijds en « het ondergeschikt personeel » anderzijds.

Alle leden van deze mensengroep — of zij behoren tot de groep van de werkgever en het leidinggevend personeel of tot de groep van het ondergeschikt personeel — *zullen uiteraard* op hun respectievelijk niveau, in mindere of meerdere mate regelmatig of onregelmatig *fouten begaan*. De voormelde hiërarchische band mag nu niet van aard zijn en niet tot gevolg hebben dat fouten van de werkgever en het leidinggevend personeel niet of zelden of in geringe mate worden gesanctioneerd en dat fouten van het ondergeschikt personeel steeds of op onredelijke wijze (hetzij buiten verhouding) worden gesanctioneerd door de werkgever of het leidinggevend personeel. Dit zou *een onaanvaardbare machtspositie* vormen van de werkgever en het leidinggevend personeel, waaraan de wetgever van 21 november 1969 (artikel 24 ter) precies een einde heeft willen maken (Kamer van Volksvertegenwoordigers, 270/nr 7, zitting van 21.5.1969, Verslag M. Verhenne, p. 47, alin. 8).

Binnen de grenzen van de hiervoor geschetste verhoudingen kan zich het probleem stellen van het *rechtsmisbruik*, een rechtsfiguur die de wetgever in het sociaal recht (artikel 24 ter) heeft opgenomen en waaraan hij bovendien een ruime interpretatie wenst te geven (Kamer van Volksvertegenwoordigers, *op. cit.*, p. 41, 46 en 47).

Rechtsmisbruik doet zich voor wanneer een rechtssubject een werkelijk recht inroept en tot gelding wil brengen maar in een dergelijke mate en op zulke wijze dat een ander rechtssubject — tegen wie het recht wordt ingeroepen — een materieel en/of moreel nadeel ondergaat dat niet of onvoldoende in verhouding is tot het voordeel van de houder van het recht. Het is voldoende dat deze wanverhouding — voordeel/nadeel — zich objectief voordoet en het is geenszins noodzakelijk, om van rechtsmisbruik te spreken, dat de houder van het recht met een tergend of kwaadwillig opzet (subjectief) bezield is.

In de huidige betwisting heeft verweerster duidelijk haar opzeggingstermijn tegenover eiser misbruikt.

Eiser kan weliswaar niet ontkennen dat hij een fout heeft begaan op grond van artikel 66 van het arbeidsreglement, dat volkomen rechtsgeldig is, en door eventueel verweerster niet mee te delen dat de derde-schuldenares een zwangere vrouw was.

Het geringe voordeel echter dat verweerster door de opzegging bekommt blijkt uit de geringe materiële en morele schade die de feiten van 4 maart 1974 haar hebben veroorzaakt :

— Haar materiële schade bedroeg Fr. 1.140,—, welk bedrag echter invorderbaar was ten laste van de werkelijke schuldenares (zoals trouwens blijkt uit bovenvermeld vonnis van de correctionele rechtbank te Antwerpen) ;

— Moreel kan zij het slecht voorbeeld vrezen voor de andere chauffeurs, doch de geringe overtreding van eiser kon rechtgezet worden door hem bijvoorbeeld uitdrukkelijk te waarschuwen voor de toekomst.

Het moreel en materieel nadeel door de opzegging aan eiser veroorzaakt was integendeel bijzonder groot en niet in verhouding tot de door hem begane fout. Na meer dan negen jaren dienst bij verweerster — en deze spreekt eiser niet tegen in zijn bewering dat hij nooit enige onregelmatigheid beging — ziet hij zich plots beroofd van een vrij vast inkomen en weggetrokken uit een milieu waarmee hij onvermijdelijk in zekere mate was vertrouwd geraakt, omdat hij eenmaal geen voorafbetaling van een cliënt heeft geëist of omdat een nietgeëiste voorafbetaling eens slecht uitgevallen is.

Het is een dergelijke wanverhouding die de wetgever (artikel 24 ter) heeft willen sanctioneren.

De vordering is derhalve principieel gegrond.

Het bedrag zelf van de vordering blijkt door verweerster niet te worden betwist (Fr. 12.012,—) ; de vergoedende intresten kunnen niet toegekend worden, daar eiser niet bewijst verweerster regelmatig in gebreke te hebben gesteld.

De rechtsplegingsvergoeding door verweerster gevorderd is, gelet op de toekenning van de eis, ongegrond.

RECHTSpraak IN KORT BESTEK

Arbeidsrechtbank Antwerpen (1e Kamer), 14 februari 1973

*ARBEIDSOVEREENKOMST WERKLIEDEN—
Aansprakelijkheid van werknemer voor gereedschap—
Dwingend recht—Overeenkomst—Nietigheid.*

Een buschauffeur, verweerder, reed het laatste deel van een trip met een lek in de versnellingsbak. De werkgever, eiser, stelde de bestuurder aansprakelijk voor de aangerichte schade en liet hem dienaangaande een overeenkomst tekenen.

Het vonnis verklaart deze overeenkomst op de navolgende gronden nietig :

« De overeenkomst is niet in strijd met de openbare orde, aangezien bezwaarlijk kan voorgehouden worden, dat de essentiële belangen van de Staat of van de gemeenschap erdoor in het gedrang komen (zie Cass., 25 juni 1971, *Arr. Cass.*, 1971, 1071, met uitgebreide noot).

« De overeenkomst is echter in strijd met de dwingende wetsbepalingen voorkomend in artikel 8 van de Wet betreffende de arbeidsovereenkomst en wel om de volgende redenen :

« Vooreerst dient herinnerd aan het feit dat voormeld

artikel 8 slechts dwingend recht geworden is sinds de Wet van 21 september 1969 (artikel 7) waardoor lid 4 in artikel 8 werd gevoegd.

« De bedoeling van de wetgever in 1969 is geweest (in de lijn van het vierde middel door verweerder ingeroepen) de ontwikkeling van het arbeidsrecht, die o.m. streeft naar een steeds grotere bescherming van het loon van de arbeid, te volgen wat moet leiden tot een verlichting van de burgerlijke sancties tegen de fouten van de werknemer. De wetgever heeft zelf verwezen naar misbruiken in zekere sectoren, waar de werknemers buitengewone en bestendige risico's lopen wegens de aard zelf van hun arbeid, o.m. de taxi-chauffeurs (zie Parlem. Besch., Kamer van Volksvertegenwoordigers, zitting 1966-1967, 407, n° 1, blz. 5 en 6).

« Vervolgens kan de handelwijze van verweerder tegen het einde van de reis van 23 juni 1970 niet beschouwd worden als een zware fout in de zin van artikel 8, lid 2 van de wet betreffende de arbeidsovereenkomsten. Het al of niet bestaan van een zware fout dient voor de toepassing van voormeld artikel 8, lid 2 beoordeeld te worden in het licht van de gemeenrechtelijke beginselen (zie *Rép. Prat. Dr. B.*, Complément 3, 1969, nr 281, en nopens het begrip zware fout zie De Page, II, 1964, nr. 591 bis).

« Daar waar een 'lichte schuld' die bij verweerder gewoonlijk zou voorkomen door eiser zelf niet wordt ingeroepen en daar waar geen door de Koning algemeen verbindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomst (in de zin van artikel 8, lid 4 van de Wet betreffende de arbeidsovereenkomsten) wordt voorgebracht, is het duidelijk dat de overeenkomst van 26 juni 1970 aangetast is door een nietigheid, zijnde in strijd met een dwingende wetsbepaling.

« Ten onrechte houdt eiser voor dat verweerder van deze nietigheid heeft afgezien 'nadat de feiten zijn gebeurd en nadat de wettelijke bescherming in zijn voordeel speelt'. Er kan immers van nietigheid van de overeenkomst (in casu een relatieve nietigheid) slechts sprake zijn vanaf het ontstaan van de overeenkomst en er kan slechts sprake zijn van verzaking aan de nietigheid na het ontstaan van de nietigheid. Welnu uit niets blijkt dat verweerder de overeenkomst geheel of gedeeltelijk heeft uitgevoerd — wat een verzaking aan de nietigheid zou kunnen vormen — en uit huidig geding — dat precies de uitvoering van de overeenkomst tot doel heeft — blijkt integendeel dat verweerder de nietigheid van de overeenkomst uitdrukkelijk inroept (zie nopens de relatieve nietigheid bij overtreding van dwingende rechtsregels : P. Baeteman, 'Les effets des dispositions légales impératives protégeant des intérêts privés', noot bij Cass., 6 december 1956, *R.C.J.B.*, 1960, 158).»

(Voorzitter : de h. Janssens—Advocaten : Mrs. Stappers en Truyens—In de zaak : Roosen t/Dechamp).

BOEKBESPREKING

Arthur Kaufmann, *Wozu Rechtsphilosophie heute?*, Athenäum Verlag, 1971, 44 blz., 7.80 DM.

Dit kleine, maar niet onbelangrijke werkje is een uitgewerkte versie van een voordracht die de auteur aan de Keio universiteit van Tokyo hield in de herfst van 1970. Professor Kaufmann, die reeds vroeger de rechtsfilosofische literatuur verrijkte met de uitgave van *Die ontologische Begründung des Rechts* (1965) tracht in deze studie een antwoord te geven op de vraag welke betekenis de rechtsfilosofie voor de rechtswetenschap kan hebben.

In de 19^e eeuw raakte de rechtsfilosofie ten voordele van het positieve recht in diskrediet. Vóór de tweede wereldoorlog beleefde de rechtsfilosofische literatuur een hernieuwde bloei. Nochtans was ze geenszins gericht op het

verbeteren van de kwaliteit van de gerechtigheid : de studie van de rechtswetenschap bestond uit het technisch aanleren van het formeel-juridisch juiste gebruik van de wetten. De rol van de rechtsfilosofie is nu opnieuw ter discussie gesteld doordat verschillende nieuwe wetenschappen zoals de rechtslogica, rechtstheorie en de rechtssociologie een zelfstandig bestaan gaan leiden zijn en daarbij hun eigen methoden gebruiken.

Het academische probleem dat steeds het rechtsfilosofische toneel beheerste was de verhouding van het natuurrecht tot het positieve recht. Het was de vraag of datgene wat men moet doen al dan niet zijn grond en geldigheid vindt in de objectieve realiteit. Deze discussie was echter vaak een steriel aan-elkander-voorbijpraten omdat beide partijen zozeer op hun eigen standpunt bleven dat een constructieve arbeid onmogelijk werd. Hoewel de auteur het in zijn studie niet uitdrukkelijk zegt, suggereert hij toch daardoor de gedachte dat de tegenstelling natuurrecht-positief recht een vals probleem is. Enerzijds voeren absolute natuurrechtelijke normen tot intolerantie en dogmatisme. Anderzijds is een verstarren in het positieve recht de verloocheining van een (utopisch) ideaal rechtssysteem. Een relativerend natuurrecht en een kritisch rechtspositivisme liggen niet zo ver uit elkaar !

De auteur ziet dan ook de rechtsfilosofie overwegend als een « taal »-probleem. De veelheid van tegengestelde meningen kunnen slechts op een aanvaardbare manier door een verstandelijk overwegen beoordeeld worden. De taak van de rechtsfilosofie ligt in haar appèlfunctie, in een oproep tot zelfreflectie waardoor een menselijker en gerechter recht wordt tot stand gebracht : « Rechtsphilosophie ist Provokation, das Recht gegen das immerdar lauernde Unrecht zu verteidigen, es gerechter, menschlicher zu machen – und das heisst zugleich : die Gesellschaft auf die Gerechtigkeit hin zu verändern » (blz. 36). De schrijver geeft aldus op de gestelde vraag een antwoord dat zo oud is als de rechtsfilosofie zelf, maar dikwijls in haar geschiedenis door geborneerdheid werd genegeerd.

Het is de grote verdienste van dit werkje dat voor rechtsfilosofische systemen die met een natuurrechtelijke absoluutheidswaarde worden bekleed, gewaarschuwd wordt. Rechtsfilosofie is immers geen beslissingsmiddel, maar een *hulp*-middel om tot een beslissing over maatschappelijke problemen te komen.

Aan allen die met recht en rechtvaardigheid begaan zijn wordt deze studie, die met een personen- en zaakregister vervolledigd werd, warm aanbevolen.

G. Moens, Dr. iur. LL.M

MEDEDELINGEN EN BERICHTEN

INTERNATIONALE UNIE VAN MAGISTRATEN Belgische Afdeling

Op zaterdag 20 oktober a.s. belegt de Belgische Afdeling van de Internationale Unie van Magistraten een vergadering waarop de heer *J. Foucher*, Directeur des Etudes aan de E.N.M. te Bordeaux, een voordracht zal houden over « l'Ecole Nationale de la Magistrature »

De voordracht, met daaropvolgend « question time », gaat door te 17 uur in de vergaderzaal van de Provinciale Raad, *Provinciaal Hof*, Markt te Brugge.

Bedoelde vergadering is tevens de slotvergadering van een internationaal magistratencongres (vergadering van de Centrale Raad en van de drie Studiecommissies van de I.U.M.) dat van 18 tot 20 oktober te Brugge wordt gehouden.

Alle magistraten en leden van de balie zijn welkom.

JURA FALCONIS

Het Vlaams Rechtgenootschap bij de Rechtsfaculteit van de Katholieke Universiteit Leuven (K.U.L.) heeft in 1964 een juridisch studententijdschrift onder de naam « Jura Falconis » opgericht.

Het tijdschrift, dat nu zijn tiende jaargang begint, verschijnt vier maal per jaar met een totaal van ongeveer 500 bladzijden tekst.

Volgens een mededeling van de redactie zou het tijdschrift 1100 lezers bereiken.

Het redactie- en administratieadres is gevestigd te Leuven, Collegium Falconis, Tienestraat 41.

BALIELEVEN

Orde der Advocaten bij de Balie te Brugge.

Samenstelling van de Raad der Orde voor het gerechtelijk jaar 1973-1974 :

Stafhouder : Mr. Jacques Van der Ghote ; leden : Mr. Carlos Maertens, Mr. Maurice Depuydt, Mr. Armand Coulier, Mr. Gerard Beuselinck, Mr. Hendrik Olivier, Mr. Raoul De Pauw, Mr. Raymond Schramme, Mr. Paul Ducheyne, Mr. Jan Brondel, Mr. Charles Deduytsche, Mr. William De Becker, Mr. Robert Schuyesmans, Mr. Robert T'Jonck, Mr. Paul d'Hoest.

Orde der Advocaten bij de balie te Veurne.

Samenstelling van de Raad der Orde voor het gerechtelijk jaar 1973-1974 :

Stafhouder : Mr. W. Vanhuysse ; Secretaris : Mr. G. Lagrou ; Leden : Mrs. H. Dewulf, R. Leper, H. Gevaert.

Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel.

Samenstelling van het bestuur Vlaams Pleitgenootschap bij de balie te Brussel voor het gerechtelijk jaar 1973-1974 :

Voorzitter : Mr. René Butzler ; Ondervoorzitters : Mrs. Jan Oostvogels, August De Ridder ; Secretaris : Mr. Anne Marie Dewael ; Penningmeester : Mr. Herman Verlinden ; Leden : Mr. Alfons Vastersavendts, Mr. Louis Van Orshoven, Mr. Petrus Thewissen, Mr. Xavier De Kesel, Mr. Etienne Van Vaerenbergh, Mr. Luc Deleu, Mr. Marie Christine Van Cauwelaert.

Vlaamse Conferentie bij de balie te Gent.

Samenstelling van het bestuur der Vlaamse Conferentie der Balie te Gent voor het gerechtelijk jaar 1973-1974 :

Voorzitter : Mr. Van Malleghem P. ; Ondervoorzitter-schatbewaarder : Mr. De Preter J.C. ; Secretaris : Mr. Van Damme A. ; Leden : Mr. Verstringhe R., Mr. Ryckaert A., Mr. Quintyn J.P., Mr. Verschoore J., Mr. Mestrum H., Mr. Van Eeckhaut P. ; Vervangingsdienst : Mr. G. Baert, Mr. Van Laeres A. ; Vertegenwoordiger der stagiairs : Mr. Overdenborger H.

Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen

Colloquium betreffende het Hof van Beroep te Antwerpen.

Het bestuur van de Vlaamse Conferentie zond aan haar leden de hieronderstaande omzendbrief :

« De Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen heeft reeds herhaaldelijk haar ongerustheid tot uitdrukking gebracht nopens de wijze waarop de grondwettelijke bepalingen betreffende de oprichting van een volledig en volwaardig Hof van Beroep te Antwerpen ten uitvoer worden gelegd.

Inmiddels is de in het ontwerp van wet vooropgestelde datum van 1 september 1973 reeds verstreken !

Omdat deze kwestie ons allen direct aanbelangt, heeft de Vlaamse Conferentie het nuttig geoordeeld om een voorlichtingsvergadering betreffende de oprichting van het Hof van Beroep te Antwerpen te organiseren, waar niet alleen de Balie, maar ook de magistratuur en de leden van de griffie worden verwacht.

Deze voorlichtingsvergadering zal plaatshebben op woensdag, 10 oktober 1973 om 20 uur in het « Archief en Museum van het Vlaamse Kultuurleven », Minderbroedersstraat 22 te Antwerpen.

De Heer H. Vanderpoorten, Minister van Justitie, heeft welwillend aanvaard om deze vergadering bij te wonen en de status *quaestio* toe te lichten.

Het standpunt van de Vlaamse Conferentie zal worden toegelicht door haar oud-Voorzitters, Mrs Carlos De Baeck, advocaat bij het Hof van Cassatie, en Edmond Lauwers.

Een bijzondere oproep en uitnodiging tot het bijwonen van deze vergadering wordt gericht aan alle parlementsleden van het arrondissement Antwerpen.

De evenzeer rechtstreeks bij de kwestie betrokken Conferenties bij de Balies te Mechelen, Turnhout, Hasselt en Tongeren worden eveneens uitgenodigd op deze voorlichtingsvergadering.

Door uw talrijke opkomst moet de aandacht van de verantwoordelijken gevestigd worden op de grote graad van sensibilisering rond « ons » Hof van Beroep. »

TIJDSCHRIFTEN

(Nederland)

Nederlands Juristenblad.—jg. 1973—nr. 26

Mr. G.E. Langemeijer/Mr. P. Boeles, De vergadering van de NJV.—Mr. S. Boekman, De kosteloze rechtsbijstand, een antwoord aan Verburgh.—Prof. mr. J. Leyten, Procesverbaal van zwaarigheden (Drilisma en Drielsma).—Rechtspraak.

nr. 27

Prof. Mr. M.R. Mok, De strijd tegen de luchtpiraterij (I).—Prof. mr. H. Schadee, Bergers en blubber.—Mr. J.W. van der Zanden, Up-drink; censuur op rechterlijke uitspraak?—Mr. Th. L. van der Veen, Aanzegging van getuigen per deurwaardersexploot?—Mr. Ed. Emmering, Lijfsvisitatie op luchthaven: op welke wet berust dit?—Mr. H. van Leeuwen, Billijkheid tegenover recht?—Prof. mr. J. Leyten, Proces-verbaal van zwaarigheden (Duitse lessen).—Rechtspraak.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie.—jg. 1973—nr. 5224

Mr. A.L. Croes, De ruime Pauliana naar geldend en naar komend recht (II, slot).—Nederlandse Juristenvereniging 1973 en de coördinatie van de administratieve wetgeving inzake onroerend goed; de conclusie van prof. mr. P. de Haan, de naar aanleiding daarvan ter vergadering gestelde vragen van dr. J.A.T.J.M. Duynstee en het antwoord van Prof. De Haan, alles voorzien van een toelichting van Mej. mr. A. Klein Lankhorst.—Overzicht van de serie artikelen gewijd aan Boek 3 N.B.W.—Tijdschriften.—Berichten en mededelingen.

nr. 5225

Prof. mr. Jb. Zeijlemaker Jnz, De « grote naamloze vennootschap » en de fusie.—D. de Vries, Nogmaals: ondererfpacht een zakelijk recht? Met naschrift van mr. A. Pak.—Tijdschriften.—Rechtsvragenrubriek.—Berichten en mededelingen.

Rechtsgeleerd Magazijn Themis.—jg. 1973—nr. 3

Behoudend en veranderend recht.—Mr. H.L. Wedeven, Het probleem van de levering door verklaring van houderenschap in verband met rechten van derden, beschouwd vanuit het leerstuk der nietigheden.—Boekbeschuwingen.—Mededelingen.

Ars Aequi.—jg. 1973—nr. 7

Geert Knigge, Beleidsvoering en rechtsbescherming in de strafrechtspleging.—Hans Thoolen, Ongelijkheid voor de wet in Zuid-Afrika (III).—Prof. mr. C.G.J.J. van den Bergh, Rondedans om de sociologie.—J.M.M. Walraven, Didactische sociologie of sociologische didactiek?—Prof. mr. A.V. M. Struyken, Greta Balk en Luc Strikwerda, Internationaal privaatrecht.—Boekaankondigingen.—Tijdschriften.—Mr. P. Neleman, Wetgevingsvaria.—Jurisprudentie.—Ad valvas.

nr juli (milieurecht)

Rob van Woerkom, Joost de Vries, Anton van Kalmthout, Relaties, grenzen en verantwoordelijkheid.—H. Tienstra, Enige betrekkingen tussen milieubeheer en de economische orde, rechtsorde en maatschappelijke orde.—D.C. Meerburg, H. Tienstra, Milieubederf en milieubeheer vanuit een economische optiek: de onhanteerbaarheid van het beginsel « de vervuiler betaalt ».—Piet Baudoin, Fietje Huber, Jos Thelen, Ru Verhoeven, De Nederlandse milieuwetgeving.—Anton van Kalmthout, Wetgeving op het gebied van de Kernenergie.—Henra Alink-van Kemenade, Bescherming van de burger in het civiele recht.—Ben van der Veer, Bestuursrechtelijke ageermogelijkheden voor de burger.—P.A. de Haan, Inspraak van de burger.—Prof. dr. G.P. Hoefnagels, Twee concepten van criminele politiek. Een milieustatuut.—Nanno Mein, Voorstel tot een Wet op de Milieu Delikten.—V.S.E. Falger, Souvereiniteit en internationale milieuzorg.—Menno Kamminga, Volkenrecht en milieubeheer.—D.C. Meerburg, Milieubeleid in EEG-verband.—Bijlage: Schema Milieuwetgeving.

Advocatenblad.—jg. 1973—nr. 6

Jhr. Mr. A.F. de Savornin Lohman, Verhaal declaratie op wederpartij.—De wijziging van de Wet huur middenstandsbedrijfspanden.—Mr. J.C. Hooftman, Stagiaires voor het blok? Bestuur Jonge Balie Haarlem. Met naschrift.—Mr. J. Rutgers, Versnelling van de civiele procedure een door de eeuwen terugkerend probleem? Het woord is aan de lezer.—Rechtspraak.—Van de Algemene Raad.—Wetgevingsinformatie.—Disciplinaire beslissingen.—Mededelingen.—Nieuwe uitgaven.—Personalia.

Het Verzekeringsarchief Deel L. 1973-1

Mr. F. Baron van der Feltz, Verzekering of voorziening—Dr. P.D. Pestman Aansprakelijkheidsrecht in de Talmoed—Prof. Dr. J. van Klinken, Waardering en rendement van « vastgoed » beleggingen bij een pensioenfonds. Verband met index-leningen—Mr. J.J. van der Wansen, Jurisprudentie verzekeringsrecht—Dr. H.L. Drost, Overzicht van de fiscale verzekeringsrechtspraak van het jaar 1971—Boekbeoordeling—Buitenlandse literatuur.

Deel L. 1973-2

Mr. Th. H.J. Dorrestein, De « waardering der schadevergoeding » bij dood en letsel—Drs. W.M. Willems, Financieringsvraagstukken bij de Sociale Verzekeringsbank—Dr. W.G.J. ten Pas, Waarschijnlijkheid en evenwicht—Enkele opmerkingen naar aanleiding van J. van Schellen, Juridistische causaliteit—Boekbeoordeling—Buitenlandse literatuur.

Deel L. 1973-3

Van de Redactie, Vijftig jaar Verzekeringskamer—Jhr. Mr. W.M. de Brauw A.K.C.zn, 50-Jarig bestaan van de Verzekeringskamer—B. Timmers, Act. A.G., Vijftig jaar toe-

zicht op het levensverzekeringsbedrijf—J.W. Assink, Act. A.G., Verzekeringskamer en ondernemingspensioenfondsen—A. de Bruyn, Act. A.G., De vele taken van de verzekeringkamer—Mr. P.J. Idenburg, Haalt de Verzekeringkamer 1984? De EEG en het verzekeringswezen—J.A.M. Dams, Act. A.G., Rekenrente versus kapitaalmarktrente—Prof. Mr. F. Baron van der Feltz, De Hoge Raad en de noodregeling.

(België)

Tijdschrift voor Aannemingsrecht.—jg. 1973—nr. 2

Rechtspraak.—A. Moors, Aannemingen van werken voor rekening van de Staat—Wijzigingen bevolen door het bestuur.—J.M. Leboutte, De toekenning van subsidies aan de gemeenten voor hun investeringsuitgaven.

Bulletin van de Europese Gemeenschappen.—jg. 1973—nr. 2

Documenten, feiten en studies.—Gemeenschapsactiviteiten in februari 1973.—Mededelingen, bronnen en referenties.

nr. 3

Documenten, feiten en studies.—Gemeenschapsactiviteiten in maart 1973.—Mededelingen, bronnen en referenties. Zaakregister 1971.

(Duitsland)

Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie.—jg. 1973—nr. 2

Jerzy Wroblewski, Facts in Law.—Carl J. Friedrich, The Problem of Authority in Legal Reasoning.—Junichi Aomi, The Regulative Function of Logic in Legal Decisions.—Karl Olivecrona, Das Meinige nach der Naturrechtslehre.—Peter Schneider, René Marcic.—Konrad Hobe, Emil Lask's Rechtsphilosophie.—Helmut Ostermeyer, Aktualität von gestern. Zu Norbert Hoerster: Aktuelles in Schopenhauers Philosophie der Strafe.—Norbert Hoerster, Ist Schopenhauers Straftheorie « vorwissenschaftlich »? Eine Entgegnung.—Manfred Hennen, Formalisierung und Materialisierung in der Soziologie Max Webers.—Eike von Savigny, Topik und Axiomatik: eine verfehlte Alternative. Anmerkungen zu Thomas M. Seibert: Topik als Problematisierung von Aussagesätzen.—Thomas M. Seibert, Drei alternative Topoi. Zur Topik/ Axiomatik-Diskussion mit Eike von Savigny.—Jürgen Schmidt, Das Denken in Standards. Zu einer Publikation von Karl Heinz Strache.—Informationen.—Rezensionen.

nr. 3

Franciszek Studnicki, Completeness and Conclusiveness of Normative Systems.—Roald Moore, Legal Permission.—Claus Mühlfeld, Aspekte der Ideologiekritik.—George W. Dawson, Man in the Marxian Kingdom of Freedom: A Critique.—Gerd Abel, Sprache, Bewusstsein, Erkenntnis. Kritik der sprachverstehenden Soziologie.—Rudolf Steinberg, Deskriptive und normative Pluralismustheorie in Amerika und England.—David D. Raphaël, Law, Reason and Justice. On Essays in Legal Philosophy edited by Graham Hughes.—Ernst A. Kramer, Die juristische Argumentation. Zu den Sektionsbeiträgen des Weltkongresses für Rechts- und Sozialphilosophie in Brüssel.—Manfred Moritz, On the Hohfeldian Privilege. Reply to Philip Mullock.—Informationen.—Rezensionen.

Archiv des öffentlichen Rechts.—jg. 1973—nr. 2

Prof. Dr. Peter Badura, Der Eigentumsschutz des eingetragenen und ausgeübten Gewerbebetriebes.—Assessor Gerd Schmidt-Eichstaedt, Ermessen, Beurteilungsspielraum und eigenverantwortliches Handeln der Verwaltung.—Prof. Dr.

Dieter Wilke, Bundesverfassungsgericht und Rechtsverordnungen.—Berichte.—Nachrufe.—Glückwünsche.—Literatur. Anzeigen.

Politische Vierteljahresschrift.—jg. 1973—nr. 2

Max Kaase, Die Bundestagswahl, 1972: Probleme und Analysen.—Franz Urban Pappi, Parteiensystem und Sozialstruktur in der Bundesrepublik.—Manfred Berger, Parteienidentifikation in der Bundesrepublik.—Hans D. Klingemann, Issue-Kompetenz und Wahlentscheidung. Die Einstellung zu politischen wertbezogenen Problemen im Zeitvergleich.—Dieter Roth, Ökonomische Variablen und Wahlverhalten.—Wolfgang G. Gibowski, Der Effekt unterschiedlicher Platzierung der Wahlabsichten im Fragebogen.—Prof. Dr. M. Rainer Lepsius, Wahlverhalten, Parteien und politische Spannungen.—Literatur.—Nachrichten.

Der Staat.—jg. 1973—nr. 2

Gunther Ipsen, Staat aus dem Volk. Scheitern, Wollen, Vollbringen des Freiherrn vom Stein in der Preussischen Reform.—Niklas Luhmann, Politische Verfassungen im Kontext des Gesellschaftssystems (2. Teil).—Rainer Pitschas, Die Vertretung des Bundespräsidenten durch den Präsidenten des Bundesrates.—Berichte und Kritik.—Buchbesprechungen.—Buchanzeigen.

(England)

European Journal of Political Research.—jg. 1973—nr. 2

Perti Personen, Dimensions of Political Cleavage in Multi-Party Systems.—Lennart J. Lundqvist, Crisis, Change, and Public Policy—Considerations for a Comparative Analysis of Environmental Policies.—Stefano Passigli, On Power, its Intensity and Distribution.—Derek W. Urwin, Political Parties, Societies and Regimes in Europe: Some Reflections on the Literature.

Common Market Law Reports.—jg. 1973—nr. 71

Cases.—Decisions.

Public Law.—jg. 1973—nummer

G. Ganz, Compensation for Negligent Administrative Action.—William Birtles, Big Brother Knows best: The Franks Report on Section Two of the official Secrets Act.—Comment.—Current Survey.—Reviews.

Northwestern University Law Review.—jg. 1973—nr. 6

Jordan Jay Hillman, Sex and Employment under the Equal Rights Amendment.—Douglas A. Poe, John R. Schmidt, Wayne W. Whalen, A National Court of Appeals: A Dissenting View.—Comments.—Note.

(België)

Cahiers de Droit Européen.—jg. 1973—nr. 1

W. Alexander, La licence exclusive et les règles de concurrence de la C.E.E.—M. Brouir, Le règlement du Conseil de la CEE de 1970 sur les pêcheries.—Jurisprudence.—Chronique législative.—Colloques, congrès et conférences.—Avis.—Bibliographie.

nr. 2

G. Schnorr, Le travail temporaire.—D. De Ripainse-Landy, L'exécution des directives de la CEE en Belgique.—Jurisprudence.—Chronique judiciaire.—Bibliographie.

nr. 3

J.V. Louis, Le fonds européen de coopération monétaire.—Jurisprudence.—Courrier des revues.—Chronique législative.—Bibliographie.